

ÄMNE: SOCIALT ARBETE, C-KURS

HANDLEDARE: MASOUD KAMALI

SAMMANFATTNING:

Diskursen om integration fortsätter att dominera den offentliga debatten och hänvisar till "invandrare" som en icke-integrerad grupp som ska integreras bland "oss" integrerade svenskar. Med hjälp av en diskursanalys har syftet med denna uppsats varit att utröna på vilket sätt den svenska integrationsdiskursen bidrar till, eller motverkar, reproduktionen av "vi- och dom"-tänkande och andrefiering av personer med invandrabakgrund i det svenska samhället. Detta eftersom diskursen om integration är en viktig del i integrationsarbetet. Studien har utgått från följande frågeställningar: Vad innebär fenomenet *integration* ur ett myndighetsperspektiv? , Hur framställs "dom"/"invandrarna" som skall integreras i det svenska samhället i den politiska diskursen om integration?, Tar myndighetsdiskursen om integration hänsyn till *intersektionen* mellan klass, kön och etnicitet? Materialet som analyserats har avgränsats till ett antal officiella dokument som, genom ett strategiskt urval valts ut från tre huvudområden: Regeringens strategier för integration, länsstyrelsens riktlinjer för integration och uttalanden gjorda av integrationsministern. Dessa dokument har analyserats utifrån de teoretiska utgångspunkterna; "Vi- och Dom"- tänkandet och politiken, *andrefiering* och strukturell diskriminering ur ett *intersektionellt* perspektiv. Studiens resultat visar att integrationsdiskursen inte är neutral och att de svenska myndigheternas integrationsdiskurs bidrar till reproduktionen av ett "vi och dom"- tänkande som systematiskt delar befolkningen i kategorierna "svenskar" (vi) och "invandrarna" (dom). Integration framställs genomgående som ett *etniskt* fenomen, som endast berör "invandrare", vilka oftast framställs som en problematisk grupp. "Invandrarna" nämns otaliga gånger i anslutning till sociala problem som arbetslöshet, bidragsberoende eller som orsaker till den bristande integrationen. När "invandrare" inte nämns i anslutning till problem beskrivs de istället som en resurs som det svenska samhället (vi), måste ta tillvara och utnyttja. Dessutom visar resultaten på att den svenska integrationsdiskursen i hög utsträckning saknar ett intersektionellt perspektiv och därmed sällan tycks ta hänsyn till intersektionen mellan klass, kön och etnicitet som en grund för en fruktbar analys bortom "Vi och Dom"- tänkandet och handlandet.

NYCKELORD:

Integration, "invandrare", "svensk", "vi och dom", andrefiering och intersektionalitet

TITEL: **Integrationsdiskursens Vi och Dom**

- En kritisk analys av myndighetsdiskursen om integration

FÖRFATTARE: MARIE HUGANDER, JOHANNA ÄLANDER

DATUM: Ht 2008

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1 INLEDNING	s.1
1:1 Bakgrund	s.1
1:2 Problemformulering	s.2
1:3 Syfte och forskningsfrågor	s.3
1:4 Avgränsning	s.4
1:5 Tidigare forskning	s.4
1:6 Disposition	s.7
2 METOD	s.7
2:1 Metodologisk ansats	s.7
2:2 Analysmetod	s.9
2:3 Tillvägagångssätt	s.9
2:3.1 Tematisering	s.10
2:3.2 Informationsinsamling och urval	s.10
2.3.3 Analysprocessen	s.11
2.4 Generaliserbarhet, validitet & reliabilitet	s.11
2:5 Metodologiska begränsningar	s.12
2:6 Etiska överväganden	s.12
3 BEGREPPSDEFINIERING	s.13
3:1 Integration	s.14
3:2 "Invandrare"	s.15
3.3 "Svensk"	s.16
4 TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	s.17
4:1 "Vi och Dom", "andrefiering" och strukturell diskriminering	s.17
4:2 Intersektionalitet	s.18
5. RESULTATREDOVISNING OCH ANALYS	s.19
5.1 Presentation av forskningsmaterial	s.19
5. 2 Analys	s.23

5.2.1 Integration ur ett myndighetsperspektiv	s.23
5.2.2 ”Dom” / ”Invandrarna i den svenska integrationsdiskursen	s.27
5:3 Intersektionalitet i den svenska integrationsdiskursen	s.30
6. SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION	s.32
6:1 Sammanfattning av analys	s.33
6:1:1 Integration ur ett myndighetsperspektiv	s.33
6:1:2 ”Dom”/”invandrarna” i den svenska integrationsdiskursen	s.34
6:1:3 Intersektionalitet i den svenska integrationsdiskursen	s.34
6.2 Slutdiskussion	s.35
LITTERATURFÖRTECKNING	s.39

FÖRORD

Inledningsvis vill vi uttrycka varmt tack till vår handledare Masoud Kamali för den goda handledning han bidragit med under uppsatsskrivandet. Genom att finnas tillgänglig och bidra med goda råd, synpunkter och idéer har han på ett konstruktivt och väl avvägt sätt gett oss inspiration och kunskap vad gäller vårt uppsatsskrivande och det område uppsatsen behandlar. Tack vare sitt stora kunnande inom området har han också kunnat guida oss vad gäller litteraturval och källmaterial, vilket varit mycket värdefullt för oss.

Vidare vill vi också tacka de personer i vår närhet, som tagit sig tid att läsa och sätta sig in i vår uppsats. Det har varit mycket värdefullt att få synpunkter och tankar från personer som inte är insatta i området för socialt arbete, och därmed kunnat läsa uppsatsen med andra ”glasögon”.

Marie Hugander, Johanna Älander
Januari 2009

1 INLEDNING

1.1 Bakgrund

Sedan slutet av andra världskriget har Sverige gått från att vara ett ”utvandringsland” till att bli ett ”invandringsland”. Den globala utvecklingen och senare decenniernas ökade invandring har lett till att befolkningssammansättningen i Sverige förändrats och den etniska och kulturella mångfalden blivit allt större (Svanberg, et al., 1998). Fram till mitten av 90-talet fördes i Sverige en *invandrarpolitik* som grundades på målsättningar om *jämlikhet*, *valfrihet* och *samverkan*. Invandringpolitiken skulle huvudsakligen bygga på den generella samhällspolitiken, men även innehålla åtgärder speciellt riktade mot ”invandrare” (Svanberg, et al., 1998, SOU 2005:56). Sverige och dess integrationspolitik kan vid denna tid sägas exemplifiera det som brukar kallas för *Konformitetsideologin*. Enligt denna utgör majoritetsbefolkningen och dess kultur den norm till vilka ”invandrare” och minoriteter skall anpassa sig (Brady, 1989). Detta hänger samman med den svenska *folkhemsideologin*, en homogeniseringsprocess som Sverige genomgick under stora delar av 1900-talet i syfte att skapa en stark välfärds- och nationalstat. Idén om ”folkhemmet”, som till stora delar byggde på föreställningar om likhet i normer, värderingar och kultur, blev en självklar identitetsmarkör och grund för en föreställd kollektiv gemenskap, ett ”folk”.

Invandrarpolitiken i Sverige färgades fram till mitten av 90-talet i hög utsträckning av etnocentriska värderingar, ”vi och dom”-tänkande och tankar om ”den andre” som skild från den accepterade normen. Detta tog sig bland annat uttryck i säråtgärder och kollektivisering av ”invandrare” till en homogen grupp (Svanberg et al., 1998). På 90-talet ersattes invandrarpolitiken av *integrationspolitiken*, med målet att *erbjuda lika rättigheter och möjligheter för alla, oavsett etnisk och kulturell bakgrund*. Visionen för den nya integrationspolitiken skulle vara att erbjuda en samhällsgemenskap med samhällets mångfald som grund, och en samhällsutveckling präglad av ömsesidig respekt och tolerans. Integration skulle inte längre vara en fråga som enbart berör invandrare, utan istället ses som ömsesidiga processer, på individuell och samhällelig nivå, som alla i samhället är delaktiga och medansvariga i (Ds 2000:43, www.regeringen.se, www.lansstyrelsen.se). Konformitetsideologin skulle härmed överges i sin helhet och lämna plats för den mer inkluderande *pluralistiska integrationsmodellen*, enligt vilken olika etniska grupper skall kunna leva sida vid sida utan att behöva göra avkall på sociokulturella och etniska särdrag. De olika kulturella särdragen ses i denna modell istället som en tillgång (Brady, 1989).

Trots de förändringar som gjorts inom svensk integrationspolitik, tycks det, ett decennium senare ändå finnas ett stort gap mellan den politiska visionen och den verklighet människor lever i. Trots att offentliga debatter äger rum och politiska åtgärder vidtas för att adressera problem med marginalisering och segregering av grupper i samhället, tycks den politik som förs, inte resultera i det den är avsedd för, nämligen rättvisa villkor för alla människor, oavsett faktorer som etniskt ursprung, religion, hudfärg och kön (SOU 2005:41). Enligt de SOU: rapporter gällande strukturell diskriminering som gjorts inom ramen för *'Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering'* präglas fortfarande institutioner, lagstiftning, normer och etablerade värderingar i det svenska samhället av formella och informella makthierarkier, etnocentrism och "vi och dom"-tänkande. Människor vittnar gång på gång om utanförskap och alienering som präglar deras tillvaro som "den ständiga invandraren" i det svenska samhället (Sernhede, 2006, SOU 2006:79).

1:2 Problemformulering

I ett samhälle som alltmer präglas av etnisk mångfald är frågor gällande integration och strukturell diskriminering i allra högsta grad relevanta. Som Kamali (2005) skriver är strukturell diskriminering inte enbart ett problem för den enskilde individen, utan hotar i grunden de mänskliga rättigheterna och det demokratiska samhällets upprätthållande.

I *Elite discourse and racism* definierar Teun A. Van Dijk (1993) begreppet *diskurs* som institutionell och interpersonell kommunikation genom tal och text. Van Dijk menar att diskursen spelar en avgörande roll när det gäller produktion och reproduktion av fördomar och rasism, då den fungerar som "budbärare" av underliggande, ibland omedvetna ideologiska idéer och tankegångar. Människan präglas ständigt av olika diskurser, allt från socialisering och hur föräldrar pratar om saker och ting, till exempelvis böcker, tv-program och nyhetsinslag. På detta sätt skapas mentala modeller, social kunskap, attityder och ideologier som styr handlande, interaktion och dialog med andra människor. En diskursanalys av den officiella svenska integrationsdebatten blir intressant i förhållande till de maktstrukturer och mekanismer, såsom etnocentrism, "vi och dom"-tänkande och "andrefiering" som finns inbäddade i den svenska välfärdsapparaten då dessa mekanismer bidrar till att upprätthålla och reproducera orättvisor och strukturell diskriminering, såväl i den politiska debatten gällande integration, som i det svenska samhället i övrigt. Kristina Boréus (2006) skriver till exempel om hur media och retorik inom den offentliga debatten har stort inflytande på skapandet av värderingar hos allmänheten (SOU 2006:52).

Trots att det redan idag finns ett stort utbud tidigare forskning gällande strukturell diskriminering belyses bland annat i *Det blågula glashuset* (SOU 2005:56), bristen av kunskap vad gäller *hur* strukturell diskriminering (åter)skapas och vilka mekanismer som ligger bakom detta. Lundgren och Lappalainen (2005) menar att detta är ett fält som fram till idag är outforskat, men angeläget för att i framtiden kunna bekämpa orättvisor och strukturell diskriminering i det svenska samhället. Lundgren och Lappalainen nämner också frånvaron av ett *intersektionellt* perspektiv vad gäller forskning kring strukturell diskriminering, en riktning som fortfarande är relativt ny, men som kommer vara viktig i framtiden. Genom att synliggöra länkar, dekonstruera diskurser och skapa motbilder kan det intersektionella perspektivet destabilisera förgivet tagna sanningar som upprätthåller diskriminerande strukturer i samhället. Att lyfta fram och problematisera de kvalitativt annorlunda möjligheter, rättigheter och tillhörigheter som skapas i intersektionen mellan klass, kön, sexualitet och etnicitet gör intersektionella analyser både teoretiskt relevanta och politiskt nödvändiga (De los Reyes & Mulinari 2005).

Med detta som bakgrund anser vi att det är av högsta relevans att problematisera begreppen integration och ”invandrare” och hur det används i den politiska debatten. Vidare finner vi en intersektionell analys av diskursen kring integration och strukturell diskriminering intressant, då den erbjuder större förståelse för hur olika dimensioner, såsom kön, klass, etnicitet och sexualitet interagerar och tillsammans påverkar individens livsposition och möjligheter.

1:3 Syfte och forskningsfrågor

Uppsatsens syfte är att genom en diskursanalytisk ansats utröna på vilket sätt den svenska integrationsdiskursen bidrar till, eller motverkar, reproduktionen av ”vi och dom”-tänkande och ”andrefiering” av personer med invandrarbakgrund i det svenska samhället. Detta eftersom diskursen om integration är en viktig del i integrationsarbetet och politiken. För att uppfylla vårt syfte utgår vi från följande frågeställningar:

- Vad innebär fenomenet *integration* ur ett myndighetsperspektiv?
- Hur framställs ”*dom/invandrarna*” som skall integreras i det svenska samhället i den politiska diskursen om integration?
- Tar myndighetsdiskursen om integration hänsyn till *intersektionen* mellan klass, kön och etnicitet?

1:4 Avgränsning

För att göra valda forskningsfrågor operationaliserbara och anpassade till omfattningen av en c-uppsats, begränsas området för studien till en analys av några valda officiella material och uttalanden om integration. Numera finns en hel del litteratur och officiella dokument om både integration och strukturell diskriminering som inte låter sig granskas i en c-uppsats. Vi kommer att fokusera på dokument från tre huvudområden inom den officiella diskursen, nämligen regeringens strategier för integration, länsstyrelsens riktlinjer för integrationsarbete och artiklar/uttalanden gjorda av integrations- och jämställdhetsminister Nyamko Sabuni. Tanken med uppsatsen är inte att göra en medieanalys av allmänna politiska tv-debatter eller radioinslag. Avsikten är inte heller att granska lagar och förordningar för svensk integrationspolitik. Vidare kommer heller inte utvecklingen inom integrationsdebatten analyseras ur ett historiskt perspektiv, utan begränsas till en analys av hur det ser ut i dagsläget.

1:5 Tidigare forskning

Integration har sedan 1975 diskuterats i det offentliga Sverige och behandlats inom forskningen. Integrationsdebatten tog fart under 1990-talet vilken resulterade i förekomsten av en ny integrationspolitik och etableringen av Integrationsverket 1996 som en central myndighet för integration (Diaz 1998, Kamali, 1997). Framväxten av en kritisk forskning där integrationspolitiken och integrationsforskningen betraktas som en del av integrationens misslyckande, har lett till spridningen av en ny vetenskaplig diskurs om strukturell diskriminering. När det kommer till tidigare forskning om strukturell diskriminering, intersektionalitet, integration och ”vi och dom”-tänkande i den politiska debatten finns en hel del material att tillgå. I Sverige tillsattes på uppdrag av regeringen, 2004 utredningen ”*Makt, integration och strukturell diskriminering*”, med uppdrag att identifiera och kartlägga mekanismer bakom strukturell/institutionell diskriminering på grund av etnisk och religiös tillhörighet. Sammanlagt har 14 SOU-rapporter gjorts inom området och det är dessa utredningar som ligger till grund för vår sammanfattning av rådande forskningsläge gällande strukturell diskriminering i det svenska samhället. Dessa rapporter behandlar även begreppen integration, intersektionalitet och ”vi och dom”-tänkande inom den officiella debatten i Sverige. De rapporter som ansetts mest relevanta för uppsatsens syfte, har valts ut och använts som källor i denna studie.

Den första rapporten som publicerats inom ovan nämnd utredning är *Bortom Vi och Dom- Teoretiska Reflektioner om makt integration och strukturell diskriminering* (SOU 2005:41).

Rapporten presenterar ett antal texter och reflektioner om vad strukturell diskriminering är och hur den verkar samt ger sig i uttryck. Denna rapport ligger till grund för övriga 13 publikationer i utredningen och har i denna uppsats använts som källa vid ett flertal tillfällen, även i diskussionen gällande intersektionalitet.

Sverige inifrån - Röster om etnisk diskriminering (SOU 2005:69) huvudsakliga syfte är att ta del av och förmedla människors personliga erfarenheter av etnisk och religiös diskriminering som ett resultat av majoritetssamhällets institutionaliserade handlingar. Bakgrunden till studierna är ökande klyftor i det svenska samhället, grundade på etniska faktorer. Kamali (2005), särskild utredare för rapporten, menar att individers upplevelser av diskriminering är kunskap som tidigare inte tagits tillvara i det politiska rummet, men som är avgörande för att i framtiden kunna formulera nödvändiga motåtgärder vad gäller strukturell diskriminering baserad på etnisk och religiös tillhörighet. Rapporten tar vidare upp diskussionen kring kategoriseringen av människor i ”svenskar” och ”invandrare” och denna uppdelnings naturaliserande och legitimerande effekt i konstruktionen av ojämlika livsvillkor grundade på faktorer som bland annat etnicitet, hudfärg och religion.

Det blågula glashuset (SOU 2005: 56) är slutbetänkandet av en annan utredning om strukturell diskriminering som leddes av Paul Lappalainen 2003-2005. Betänkandet redogör för rådande kunskapsläge gällande strukturell diskriminering på grund av etnisk och religiös tillhörighet inom de sju samhällsområdena *arbetsmarknad, bostadsmarknad, massmedia, det politiska systemet, rättsväsendet, utbildningsväsendet* och *välståndstjänster*. Rapporten beskriver vad strukturell diskriminering är, och visar även på kopplingen mellan rasism och diskriminering i det svenska samhället. Resultatet av rapporten visar att strukturell diskriminering bland annat utlöses av generella ”antaganden” om att ”invandrare” är annorlunda från ”svenskar”. Utifrån dessa antaganden skapas en systematisk över- och underordning mellan ”svenskar” och ”invandrare”.

Vad gäller huruvida strukturell diskriminering, ”vi och dom”-tänkande och ”andrefiering” förekommer och reproduceras diskursivt i offentlig politisk debatt är en av de källor som använts i den här uppsatsen SOU:rapporten *Diskrimineringens Retorik- En studie av svenska valrörelser 1988-2002* (SOU 2006:52). I denna studie visar det sig att en systematisk uppdelning av ”invandrare” och ”svenskar” som ger uttryck för ett ”vi och dom”-tänkande genomsyrat samtliga valperioder under perioden. Typiska sådana uttalanden är välvilliga och tycks vila på humanistiska värderingar om jämlikhet, men som fortfarande reproducerar ett ”vi och dom”-tänkande”.

Den segregrande integrationen - Om social sammanhållning och dess hinder (SOU 2006:73) fokuserar på situationen i marginaliserade och stigmatiserade områden, och spänner över flera områden som integrationspolitik, mediebilder av stigmatiserade och rasifierade områden, både i Sverige, Frankrike och USA. Rapportens resultat visar att den etablerade politiska integrationsdebatten, sedan 1975, präglas av en föreställning som går ut på att integration endast gäller ”invandrare”, som kräver integrationsåtgärder som ska ledas av gruppen ”svenskar”. Den senare gruppen betraktas som en redan integrerad grupp och ”svenskhet” betraktas därmed som norm.

Resultatet av rapporten *Integrationens Svarta Bok* (SOU 2007:79) visar att diskrimineringen verkar intersektionellt. Den strukturella diskrimineringens legitimering i samhället kan inte förstås genom att endast ta hänsyn till etniska skiljelinjer. Faktorer som klass, kön, ålder och etnicitet måste ingå i en analys av strukturell diskriminering.

Förutom ovan nämnda rapporter har också andra relevanta källor använts som grund för informationsinsamlingen till denna uppsats. För att belysa diskursanalysens relevans för valt forskningsområde har bland annat Van Dijks (1997) *Political Discourse and Racism: Describing Others in Western Parliaments* använts. Van Dijk för här en diskussion kring hur västerländska politiker talar om, och uttrycker sig om, begrepp som etniska relationer, invandrare, flyktingar och minoriteter. I analysen, som utgår från parlamentariska debatter i Europa och Nordamerika, visar Van Dijk hur politiska diskurser, även om de ofta utgår från humanitära värderingar, jämlikhet och öppenhet, rymmer mer subtila former av elitrasism och diskriminering. I diskursen döljer sig underförstådda värderingar och åsikter vilka systematiskt framställer immigration som en i grunden problematisk process och som också beskriver minoriteter och invandrare som grundläggande orsaker till sociala problem. Van Dijks undersökning visar, trots mindre lokala skillnader, på en slående likhet mellan politiska diskurser i olika länder i Europa och Nordamerika, vilka alla på ett subtilt sätt reproducerar strukturell rasism och diskriminering, samtidigt som de legitimerar och cementerar den vita populationens dominans.

Även Kamalis senaste bok *Racial discrimination* (2008) har använts som underlag för diskussionen i analysen. Kamali (2008) hävdar att det är vanligt förekommande att framställa ”invandrare” som problem, men också ur ett ”nyttoperspektiv”, inom politisk diskurs. ”Invandrare” framställs i dessa sammanhang som ”resurser” eller tillgångar, som måste tas tillvara och utnyttjas av det svenska samhället.

Vidare har, för att ge en så objektiv och riktig bild av tidigare forskning som möjligt, ett större antal källor använts, än vad som är möjligt att ingående redovisa i detta avsnitt. Kort

kan sägas att vad gäller intersektionalitet ingår förutom presenterade SOU:rapporter bland annat De los Reyes och Mulinaris böcker *Maktens (o)lika förklådnader – kön, klass och etnicitet i det postkoloniala Sverige (2002)* och *Intersektionalitet - Kritiska reflektioner över ojämlikhetens landskap (2005)* använts. Även Mohantys (2007) bok *Feminism utan gränser* har bidragit till diskussionen gällande intersektionalitet. Andra teoretiker vars arbete haft betydelse för denna uppsats är bland annat Foucault (1972, 1977) och Svanberg (1998, 1999). Vidare bör också nämnas att flera av de rapporter som använts innehåller kapitel skrivna av flera olika författare, vilka inte ges utrymme att tas upp var och en i detta kapitel. Med bakgrund i tidigare forskning utgår vi ifrån att strukturell diskriminering och intersektionalitet är viktiga faktorer för förståelsen av de problem integrationspolitiken präglas av.

1:6 Disposition

Denna uppsats är uppdelad i 6 kapitel. Första kapitlet är en *inledning* som innehåller bakgrund och en presentation av forskningsöversiktens syfte och frågeställningar. I detta avsnitt presenteras också studiens avgränsningar, och en överblick över tidigare forskning. I kapitel två, *metod*, redovisas för valda metoder, urval, insamling, metodologiska begränsningar och etiska överväganden. I uppsatsens tredje kapitel görs en *begreppsdefiniering* av begrepp, relevanta för uppsatsen syfte och frågeställningar, följt av uppsatsens fjärde kapitel där de *teoretiska utgångspunkterna* för arbetet tas upp och beskrivs. *Resultatet* är uppsatsens femte kapitel där källmaterialet redovisas, analyseras och tolkas. Uppsatsen avslutas i kapitel sex med en *sammanfattning och diskussion* kring studiens resultat och huruvida aktuella forskningsfrågor besvarats på ett tillfredställande sätt. De huvudsakliga resultaten och tolkningarna redovisas och även frågor gällande studiens reliabilitet, validitet och generaliserbarhet tas upp. Studiens styrkor och svagheter diskuteras och slutligen argumenteras också för varför vidare forskning inom ämnet är viktigt och relevant.

2. METOD

2:1 Metodologisk ansats

En kvalitativ diskursanalytisk ansats är utgångspunkten för denna studie. Begreppet *diskurs* handlar i allmänna termer om hur, och på vilket sätt, vi uttrycker oss i tal och skrift. Någon mer precis definition av vad diskurs egentligen betyder utelämnas ofta i den vetenskapliga världen, och den allmänna förståelsen av begreppets innehåll och betydelse är därför ofta relativt oklar och diffus. I *Diskursanalys som teori och metod* beskriver Winther Jorgensen et

al. (2000) diskurs som ”ett bestämt sätt att tala om och förstå världen” (s.7). Genom diskurser uppfattas och förstås den sociala verkligheten runt omkring oss. Uppfattningen av omvärlden och innebörden i tankar och ord, styrs av den diskurs individer befinner sig i. Diskurser kämpar hela tiden mot varandra i strävan att uppnå hegemoni, det vill säga, för att bli den ledande och mest allmängiltiga uppfattningen om hur den sociala verkligheten skall tolkas och förstås. Eftersom det råder oenighet om förståelsen av innebörden i begreppet diskurs finns det också ett antal olika sätt att se på och uppfatta hur man ska göra en diskursanalys. Olika riktningar hävdar sin egen definition av begreppet och försöker också framhäva just sitt sätt att analysera en diskurs. Samtliga angreppssätt inom diskursanalysen bygger dock på grundtanken om att: ”*våra sätt att tala på, inte neutralt avspeglar vår omvärld, våra identiteter och sociala relationer utan spelar en viktig roll i skapandet och förändringen av dem*” (Winther Jorgensen et al., 2000, s7). Den diskursanalytiska ansatsen bygger således på idén om *socialkonstruktivism* som utvecklats, bland andra av Goffman och Mead, som en motpol till *essentialismen*. Till skillnad från essentialismen som hävdar att det existerar en allmän och objektiv ”sanning” om hur världen ser ut (Winther Jorgensen et al., 2000, är grundtanken i socialkonstruktivismen att individen själv konstruerar sin verklighet genom att tolka denna. Det finns således ingen självklar verklighet, utan allt är beroende på hur individen själv tolkar och skapar sin verklighet (Hilte 1996). Sociala konstruktioner, så som diskursen om demokrati, eller som i denna uppsats diskursen om integration, föds och etableras genom tre sammanhängande processer. *Externalisering* innebär i korthet att människor påverkas och formas av äldre generationers vanor och värderingar, När denna externalisering accepteras i samhället, sker en legitimering eller så kallad *objektivering* av ett begrepp eller diskurs. Det råder då konsensus i samhället och begreppet betraktas som något av en objektiv verklighet. Bland annat socialisationen bidrar vidare till att begrepp *internaliseras* och förs vidare till kommande generationer. Begrepps innebörden blir på detta sätt en del av människors världsbild och förståelse för hur verkligheten är beskaffad. När en diskurs internaliseras och accepteras i ett samhälle skapas tolkningsföreträde och därmed makt. (Berger & Luckmann, 1979)

Den teoretiker som brukar beskrivas som den mest betydelsefulla för begreppsutvecklingen av ordet diskurs är Michael Foucault. Det centrala för Foucault är att diskurser används för att erövra och legitimera makt över vissa grupper i samhället genom att kategorisera dessa med hjälp av särskilda kriterier. De diskurser som är rådande bestäms vidare av politiska maktförhållanden i samhället, och avgör människornas sociala medvetande (Foucault 1972, 1977).

Motiveringen till valet av metod för denna uppsats hör samman med dess relevans för ämnet och de möjligheter den erbjuder att på ett analytiskt sätt besvara studiens syfte och problemformuleringar. Diskursanalysen har som mål att genom kritisk forskning och kartläggning av maktrelationer i samhället, kunna formulera nya perspektiv utifrån vilka existerande maktrelationer kan ifrågasättas och social förändring främjas, vilket gör denna metod logisk att använda i studien.

2:2 Analysmetod

Det finns, som nämnts tidigare, ett antal olika sätt att göra en diskursanalys. Vi har valt att göra en så kallad innehållsanalys för att kunna svara på de forskningsfrågor uppsatsens syfte bygger på. En innehållsanalys är en empirisk vetenskaplig metod som används för att dra slutsatser om innehållet i olika slag av kommunikation, till exempel intervjuer och observationsprotokoll, eller som är fallet för denna uppsats, officiella dokument, uttalanden och tidningsartiklar. Själva tillvägagångssättet kan se ut på olika sätt. Enligt Graneheim & Lundman (2004) bör hela materialet läsas igenom flera gånger för att skapa en känsla för innehållet. I ett andra steg plockas sedan meningar, fraser eller stycken, så kallade meningsbärande enheter, som anses vara relevanta för att besvara de valda frågeställningarna, ut. Dessa enheter får inte tas ur sitt sammanhang, utan relevant omgivande text som bevarar det ursprungliga sammanhanget måste också finnas med för att ge förståelse för sammanhanget. Härifrån kan de meningsbärande enheterna koda och grupperas i olika kategorier. Kategorierna som bildas ska återspegla det centrala budskapet och manifesta innehållet i det material som analyseras. Utifrån kategorierna kan forskaren sedan formulera teman som uttrycker materialets latent innehåll. För analysens tillförlitlighet är det viktigt att öppet kunna redovisa metoden och speciellt hur kategoriseringen gått till. Det är också av vikt att välja lagom stora meningsbärande enheter, att ha en välutformad datainsamlingsmetod samt att beskriva det sammanhang i vilket datainsamlingen gjorts så noggrant som möjligt (Graneheim&Lundman, 2004).

2:3 Tillvägagångssätt

Arbetet med att färdigställa denna uppsats har genomgått olika faser så som tematisering, urval, analys och tolkning. Nedan följer en redogörelse och överblick över arbetets framskridning och de olika steg arbetsprocessen genomgått.

2:3.1 Tematisering

Det inledande arbetet gick ut på att göra en tematisering, det vill säga, formulera ett syfte och beskriva det ämne uppsatsen bygger på. Vad vill syftet svara på? Varför har vi valt just detta ämne? Hur ska vi gå tillväga under arbetets gång (Kvale, 1997)? Utifrån studiens syfte togs ett antal frågeställningar fram, som sedan legat till grund för informationsinsamlingen.

2:3.2 Informationsinsamling och urval

Primärkällorna till denna studie har valts ut med hjälp av ett så kallat *strategiskt urval*. Artiklar, tal, officiella dokument och riktlinjer har valts ut, utifrån dess relevans för området som ämnats undersökas. Vad gäller regeringens officiella dokument har *Egenmakt mot utanförskap – Regeringens strategi för integration* (Skr. 2008/09:24) använts, då detta dokument innehåller övergripande information som inbegriper regeringens inställning till, och arbete med, integration i dagsläget. Valts ut, har även länsstyrelsens nationella mål, riktlinjer och insatser för integration, då länsstyrelsen är den instans som bär ansvaret för integrationsarbetet ute i landets 21 län. Det tredje området för informationsinsamlingen; uttalanden och artiklar gjorda av integrationsminister Sabuni, är det område där urvalet varit mest selektivt. Informationssökningen har begränsats till att innefatta tal och artiklar publicerade på regeringens hemsida, samt artiklar publicerade i Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet. Valet av dessa tidningar hör samman med det faktum att de är två av de största dagstidningarna i Sverige som når ut till en stor andel av befolkningen och också påverkar den allmänna opinionen.

Av de 41 tal av Sabuni på regeringens hemsida har tre valts ut för denna analys. Vad gäller artiklar publicerade på regeringens hemsida har en artikel av 27 valts ut. Från Svenska Dagbladet har tre av 289 träffar valts ut, och siffrorna gällande Dagens Nyheter är tre av 167. Vid sökning av tidningsartiklar har sökordet *Sabuni* använts. Gallringen av informationsmaterialet har grundats på aktuella tal och artiklars relevans för uppsatsens forskningsfråga, där den grundläggande förutsättningen har varit att integrationsfrågan varit central i samtliga utvalda källor. Vidare har endast artiklar integrationsministern själv varit med och skrivit, alternativt artiklar där hon direkt citerats valts ut. Urvalet har också begränsats ur ett tidsperspektiv, där enbart tal och artiklar publicerade från och med 2006 har använts.

2.3.3 Analysprocessen

När all information samlats in och valts ut lästes i ett första steg samtliga dokument igenom för att få en överblick över dess innehåll. Efter att ha skapat oss en första överblick över materialet lästes det ytterligare en gång för att i detta steg göra det Kvale (2007) benämner som en första strukturering och kartläggning av studien. Källmaterialet gick sedan igenom flera gånger för att utkristallisera centrala teman i materialet, som har relevans för våra frågeställningar. De teman som trätt fram och varit mest centrala, utifrån studiens syfte och frågeställningar, under analys- och tolkningsprocessen är: *Integration som en ömsesidig process, etnisk integration, "invandrare" som problem och belastning, "invandrare" ur ett "nyttoperspektiv" och "invandrare" ur ett "skuldperspektiv"*. Dessa teman återkom flera gånger i källmaterialet och utgör kärnan för analysen i sin helhet.

Utifrån ovanstående teman har vi valt ut citat som är representativa för kategoriseringen i "vi och dom" i den svenska integrationsdebatten. I nästa steg gjordes en tolkning av innebörden i materialet och vad detta, ur ett kritiskt perspektiv kopplat till begreppen "vi och dom" och intersektionalitet, antyder och har för relevans för valt forskningsområde. Vad förmedlar materialet och vilka tendenser kan urskiljas gällande definiering och framställandet av begreppen integration och "invandrare" i den officiella integrationsdebatten? Tar den officiella integrationsdiskursen hänsyn till intersektionalitet?

Slutligen har källmaterialet också granskats i sin helhet för att utröna huruvida hänsyn tas till intersektionalitet i den svenska integrationsdebatten idag.

2.4 Generaliserbarhet, validitet & reliabilitet

Generaliserbarhet i kvalitativa studier är av analytisk art och handlar om huruvida man som forskare fått större kunskap om det fenomen som granskats i studien, huruvida, och under vilka förutsättningar denna kunskap i framtiden skulle kunna användas inom andra områden. Generaliserbarheten i en kvalitativ studie bygger till stor del på hög validitet och reliabilitet. Validitet handlar om i vilken utsträckning en metod undersöker vad den är avsedd att undersöka. Speglar våra observationer de fenomen vi intresserar oss av? För att ett arbete ska kunna sägas ha hög validitet skall forskaren klart och tydligt redogöra för tillvägagångssättet under hela processen. Reliabiliteten i en kvalitativ studie handlar om pålitlighet eller rimlighet. Använder vi oss av rätt källor? Använder vi oss av rätt instrument för att mäta det vi vill mäta? Generaliserbarheten i en kvalitativ studie avgörs i hög utsträckning av läsaren av studien, men som forskare bör man kunna motivera generaliserbarheten genom att påvisa hur validitet och reliabilitet genomsyrat varje moment av arbetet (Kvale, 2007). Allmänt vad

gäller denna studie kan sägas att kriterier gällande validitet och reliabilitet har uppfyllts väl. Studien speglar på ett tillfredställande sätt det problemområde som ämnats undersökas, och tillvägagångssättet har kunnat redovisas på ett tydligt sätt genom hela processen. De teorier som analysen bygger på känns högst relevanta för studien, och studiens resultat har också stort stöd i tidigare forskning inom området. Trots att studiens reliabilitet och validitet kan anses hög, finns dock även vissa svagheter, som till viss del påverkar studiens generaliserbarhet. Till dessa hör bland annat källmaterialets omfattning. Som författare har vi valt att vidare diskutera dessa frågor mer ingående i uppsatsens diskussionsdel.

2:5 Metodologiska begränsningar

Uppsatskrivandets relativt korta tidsramar har inneburit en begränsning för hur mycket material och hur många källor som kunnat användas. Då dokumenten som legat till grund för denna studie endast är ett begränsat urval av ett mycket stort utbud offentliga dokument, uttalanden, tal och annat material inom området integration, går det inte att dra några generella slutsatser utifrån studiens resultat. Studiens resultat visar på tendenser som skulle kunna prövas i en större och mer djupgående studie av integrationsdiskursen, men uppsatsens resultat är inte tillräckligt omfattande för att ensamt ligga till grund för generella slutsatser om integrationsdiskursen i Sverige idag.

Vidare kan tillämpningen av innehållsanalys som analysmetod också innebära vissa problem när det gäller forskarens objektivitet. Alla människor är färgade av förförståelse, erfarenheter och tidigare kunskap, vilket också påverkar hur man ser på, och tolkar sin omvärld. En innehållsanalys är inte en exakt återgivning av innehållet i materialet utan en tolkning av texten utifrån valda teoretiska perspektiv. Då resultatet av en innehållsanalys inte är helt objektivt, utan representerar forskarens framställning av innehållet, är det således viktigt att man som forskare är medveten om dessa fenomen, och reflekterar över huruvida den egna förförståelsen eventuellt påverkar vilken riktning studien får, vilka teorier som används etc. (Graneheim & Lundman 2004).

2:6 Etiska överväganden

I den kvalitativa forskningsprocessen skall etiska överväganden finnas med i alla steg av processen, från formuleringen av syftet till rapportering. Då denna uppsats utgår från officiella dokument och offentliga uttalanden av en offentlig person finns inte samma krav på avidentifiering och konfidentialitet, som hade varit obligatoriskt om uppsatsen istället utgått från intervjuer. Vidare kan etiska överväganden diskuteras vad gäller val av teorier och

analysmetod. Att göra en diskursanalys utifrån två i grunden samhällskritiska teoretiska utgångspunkter kan eventuellt anses stötande och kan därmed också väcka frågor om forskarnas objektivitet. På grund av detta är det viktigt att forskaren ständigt påminner sig om vikten av att vara trogen det material som används samt att man kan stödja sina resonemang i tidigare forskning och valda teoretiska utgångspunkter (Graneheim & Lundman, 2004).

3 BEGREPPSDEFINIERING

För att förtydliga resonemangen kring integration, ”invandrare” och de problem som uppstår med uppdelningen av individer i grupperna ”invandrare” och ”svenskar” gör vi i följande stycke en sammanfattande definiering av begreppen integration, ”invandrare” och ”svensk”. Kamali (2005) belyser bland annat det faktum att dagens integrationspolitik förutsätter en kategorisering av människor i ”svenskar” och ”invandrare”. Enligt Connell (2006), är kategoriseringar och förförståelse i sig inget problem. Problemen kommer med fördelningen av makt och när stereotypa föreställningar och fördomar om ”de andra” leder till att begrepp tillskrivs vissa "egenskaper", vilket leder till en över- och underordning som gör vissa grupper till subjekt och andra till objekt.

”Förekomsten av rasifierade identiteter, som ofta konstrueras kring dikotomin vit/svart, är inget naturligt tillstånd utan en socialt konstruerad, föränderlig situation som skapas i en maktrelation som bland annat innebär makten att definiera sig själv och ”de andra” (de los Reyes et al., 2006, s 208). Utgångspunkten för denna begreppsdefiniering är alltså socialkonstruktivistisk, vilket innebär att begreppen som förklaras nedan med andra ord skall betraktas som socialt konstruerade och reproducerade i en process av pågående begreppsutveckling som påverkas av faktorer som mänsklig interaktion, tillskrivning, självtillskrivning, omgivande kontext och samhällsinstitutioner.

Begreppen ”svensk” och ”invandrare” kan vidare kopplas samman med begreppet *etnicitet*, vilket kräver en liten utläggning om detta begrepp. Etnicitet är ett omdiskuterat begrepp som grundades på 1400-talet och förknippades med latinets ”ethnikus” (hedning) och engelskans ”ethnic” (”de som inte är ”vi”). Två motpoler har dominerat debatten om etnicitet; *Primordialismen* ser etniciteten som grundad i oföränderliga omständigheter vid födseln. Nationalitet, religion och kultur påverkar etniciteten redan från födseln, innan vi har möjlighet att göra meningsfulla val och den etniska identiteten blir således fast och oföränderlig. *Circumstantialism* ser istället etniciteten som flytande och föränderlig. Etnicitet är i grunden ett politiskt fenomen, ett sätt för olika grupper att organisera sig för att bevaka kollektiva

intressen, som utmynnar ur de omständigheter dessa grupper befinner sig i. Individer och grupper hävdar sin etniska identitet framförallt när den kan vara till nytta för dem. På så sätt kan en grupp betona andra gruppers etniska identitet för att rättfärdiga en gränsdragning som innebär att den egna gruppen har större tillgång till resurser som arbeten eller bostäder (Cornell & Hartmann 2007).

Cornell & Hartman (2007) menar att vi måste börja inse att etniciteten både är beroende av tillfälligheter och på det viset kan betraktas som flytande, samtidigt som etniciteten är ursprunglig och fast. Ett *Konstruktionistiskt* synsätt tar tillvara grundläggande idéer från både circumstantialism och primordialism samtidigt som det tillägger aktivism, det vill säga det som grupper själva bidrar med för att skapa sina identiteter. Synsättet betonar att i *etnisk gruppidentitetskonstruktion* påverkas etniska grupper av yttre omständigheter, som påståenden andra gör om dem, men också av sin historia, kultur och tidigare identiteter. Etnicitet skapas slutligen i olika kontexter där individer möts och där gränsdragningar äger rum som ett resultat av socialt konstruerade kategoriseringar. På så sätt skapas en grupp tillhörighet, ett ”vi”, i relation till ett ”dom”, som faller utanför denna tillhörighet (Cornell, Hartmann 2007).

3:1 Integration

Integrationsbegreppet har haft en gedigen teoretisk och empirisk tradition inom den samhällsvetenskapliga forskningen långt före det blev ett aktuellt ämne i den politiska debatten om invandring. En rad framstående teoretiker har allt sedan industrialiseringen av Europa engagerat sig i begreppsutvecklingen, däribland Marx, Engels, Durkheim och Smith (Kamali 1997).

Efter andra världskrigets slut ökade invandringen till Europa från länder drabbade av inbördeskrig, naturkatastrofer och dramatiska strukturella förändringar. I och med dessa förändringar förändrades invandringen och mottagarländer ställdes inför nya utmaningar vad gäller integration, nämligen integrationen av de så kallade ”utlänningarna”. Det handlade inte längre om att integrera marginaliserade grupper som redan fanns inom det svenska samhället, utan om att integrera nya grupper (ibid.).

I Sverige kom detta fenomen att prägla den politiska dagordningen på 1970-talet, då den första politiska agendan för att komma tillrätta med invandringen och integrationen av invandrare, upprättades. Trots att integration enligt regeringen *inte* är en fråga enbart om och för invandrare, har integrationspolitiken sedan slutet av andra världskriget, fram till idag, främst handlat om *etnisk* integration, snarare än om integration för alla (SOU 2005:41).

I likhet med Kamali (2004) menar De los Reyes (2001) att integration i första hand är en social process, snarare än en administrativ och byråkratisk företeelse och menar att begreppet integration speglar en vision om hur samhället ”ska vara” (De los Reyes, 2001, Kamali, 2004). De los Reyes (2001) menar att integrationsbegreppet handlar om en utvecklingsprocess, vars riktning uppfattas som positiv och önskvärd, men som samtidigt innehåller en rad problematiska fallgröpor och problem. Bland annat förutsätter dagens integrationsbegrepp en självskriven nationell majoritet som integrerar en främmande minoritet. Dikotomin minoritet/majoritet antyder att det finns fasta gränser mellan olika grupper, det vill säga mellan ”oss” och ”dom andra”.

En viktig ståndpunkt i aktuell forskning är att integration är en flerdimensionell process som inte kan reduceras till exempelvis deltagande på arbetsmarknaden. I doktorsavhandlingen *Choosing integration* (1993) beskriver José Alberto Diaz integration som en långvarig process och "ett tillstånd då invandrade individer uppnår en partiell eller fullständig jämlikhet med infödda individer i termer av deltagande i olika typer av sociala relationer som arbetsliv, boendeförhållanden och politik” (Diaz, 1993, s34).

Charles Westin (2001) menar att integration inte handlar om en ensidig anpassning av invandrade individer, utan att integrationsprocessen innebär en ömsesidig anpassning från både individ och samhälle. Integration är således en samhällsfråga, inte en invandrarfråga. Integrationen berör såväl individer, invandrade och infödda svenskar, som samhället i stort. Han menar vidare att ett socialt, politiskt och ekonomiskt integrerat landskap endast kan uppstå när ett samhälle, värdesätter och respekterar samhällelig mångfald.

3:2 ”Invandrare”

Enligt departementsrapporten *Begreppet invandrare – Användningen i myndigheters verksamheter* (2000) har begreppet ”invandrare” och dess definition varit omdiskuterat enda sedan det kom att ersätta det kontroversiella begreppet ”utlänning” inom myndigheter på 60-talet. Enligt utredningen har begreppet ”invandrare” i många fall kommit att användas i generella ordalag, utan närmare definiering. Det finns inom myndigheter, ingen entydig definition av begreppet ”invandrare”, utan det används på en mängd olika sätt i olika offentliga sammanhang, och användningen av begreppet kan därmed utgå från såväl objektiva som subjektiva kriterier. Till de objektiva kriterierna hör faktorer som medborgarskap, vistelsetid i Sverige och modersmål, medan individers utseende eller sättet hon/han talar på tillhör de subjektiva kriterierna. Avsaknaden av en entydig definition av begreppet ”invandrare” gör att uppfattningen om vem som är invandrare, och hur begreppet bör

användas blir mycket diffust, och ofta skiljer sig uppfattningen mellan den som definierar och den som blir definierad. Enligt en utredning gällande användningen av begreppet ”invandrare” inom myndigheter, konstaterade förra regeringen att begreppet ”invandrare” i sig är djupt generaliserande och underförstått syftar till en grupp skild från ”svenskar”.

I statistiska sammanhang görs dock ofta indelningen i kategorin ”invandrare” grundat på medborgarskap eller födelseland (www.lansstyrelsen.se) Statistiska centralbyrån har valt att införa begreppet ”personer med utländsk bakgrund” som synonym till ”invandrare”. För att ”passa in i” denna grupp krävs att båda ens föräldrar är födda i utomlands, och att man har för avsikt att stanna i Sverige i mer än ett år. Enligt SCB innebär ”invandrare” en person som är född utomlands, men som är folkbokförd i Sverige. Trots att beteckningen ”andragenerationens invandrare” ofta används i myndighetssammanhang, gällande barn födda i Sverige av föräldrar med utländskt ursprung, skall personer födda i Sverige *inte* klassas som invandrare (www.scb.se).

3.3 ”Svensk”

De los Reyes (2001) hävdar att ”svenskhet” och ”att vara svensk” knappast kan betraktas som ett essentiellt tillstånd, grundat på vissa specifika uppförandekoder, historiska rötter eller kulturella värderingar. ”Svenskhet” kan heller inte grundas på formaliteter som medborgarskap, födelseland eller uppväxtland. I likhet med Svanberg och Tydén (1999) menar De los Reyes (2001) att varken ”svenskhet” eller att vara ”svensk” är stabila kategorier, utan att dessa kategorier hela tiden måste återskapas och vidmakthållas genom definiering i förhållande till ”något annat”. Denna kategorisering skapas i en process av inkludering och exkludering, som historiskt sett har handlat om ”invandrarskap” som den problematiska motpolen till ”svenskhet”. Därmed är tillskrivningar, grundade på föreställningen om svenskhet (eller avvikelser från denna svenskhet) istället det som är betydelsefullt vad gäller individers rättigheter, befogenheter och möjligheter i det svenska samhället.

4 TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

I följande avsnitt ges en inledande beskrivning av de två teoretiska utgångspunkter uppsatsens analysdel bygger på.

4:1 "Vi och Dom", "andrefiering" och strukturell diskriminering

"Vi och dom"-tänkandet grundar sig i rasistiska och narcissistiska tankegångar, som utgår från majoritetssamhället som den norm, utifrån vilken andra grupper i samhället bedöms. Förutsättningen för ett "vi och dom"-tänkande är det som brukar kallas "andrefiering", (engelskans "otherization"), ett erkänt och vedertaget begrepp inom forskningen runt om i världen (SOU 2005:41). "Otherization", eller "andrefiering", innebär en särskiljning och gränsdragning mellan majoritetssamhället och "de andra", byggd på generella antaganden om inneboende skillnader mellan "oss" och "dem". Genom "andrefieringsprocessen" skapas hierarkiska maktstrukturer i samhället, där majoritetssamhället har en överordnad roll i förhållande till andra grupper. Strukturell diskriminering beskrivs i SOU 2005: 41 som en samhällsorganisering där utsatta grupper systematiskt diskrimineras, utesluts och exkluderas från makt och inflytande genom etablerade ideologier, processer och handlingar av "andrefiering". Collins (2000) beskriver detta på följande vis:

"With domination based on difference forming an essential underpinning for this entire system of thought, these concepts invariably imply relationships of superiority and inferiority, hierachial bonds that mesh with political economies of race, gender, and class oppression" (Collins, 2000, s 71).

Vidare är förnekandet av existensen av strukturell diskriminering en av de starkaste krafterna bakom upprätthållandet och reproduktionen av ojämlika maktförhållanden och majoritetssamhällets privilegierade position i samhället (Miles, 1993) Genom att vara en integrerad del av samhällsdiskursen är "vi och dom"-tänkandet ofta kamouflerat och sker omedvetet utan reflektion, vilket gör att förekomsten av fenomenet kan vara svår att identifiera i samhällets institutioner, myndigheter samt i människors vardagliga liv. På så sätt normaliseras och legitimeras "vi och dom"-tänkande och synen på "den andre" som skild från, och underordnad, majoritetssamhället (SOU 2005:56).

Trots att "andrefiering" kan vara svår att identifiera är det viktigt att inte bortse från enskilda individers roll vad gäller maktordningar i samhället. Människor, inte minst de med institutionell makt (*gatekeepers*) spelar en avgörande roll för reproduktionen av "vi och dom" i samhället (Wieviorka, 1995, Burns 2005). "Vi och dom"-tänkande ger sig i uttryck i systematiska handlingar av underordning och stigmatiserande särskiljningar som leder till stratifiering, segregering och marginalisering i samhället. På så sätt är skapandet och

reproduceringen av ”vi och dom” en väsentlig del av den strukturella diskrimineringen, som legitimerar negativ särbehandling, och exkluderar minoritetsgrupper genom att bortse från maktperspektivet och istället se ”de andras” underordnade position i samhället som självförvållad (SOU: 2005:41).

4:2 Intersektionalitet

Intersektionalitet är ett relativt nytt teoretiskt perspektiv som under senare år uppmärksammas inom forskning gällande maktutövande och ojämlikhetskapande utifrån kategoriseringar baserade på bland annat kön, klass, ras/etnicitet och sexualitet (Mohanty, 2007). Bland andra De los Reyes och Mulinari (2005) hävdar i likhet med Mohanty (2007) att intersektionalitetsperspektivet är ett viktigt teoretiskt redskap vad gäller att förstå maktrelationer, maktutövning och diskrimineringsformer i det svenska samhället idag. Till skillnad från tidigare teoretiska perspektiv som fokuserar på enskilda dimensioner av maktordningar, erbjuder intersektionalitet en mer komplex förståelse av hur maktordningar och ojämlikhet skapas i skilda institutionella sammanhang och historiska kontexter. Bland annat kritiserar förespråkare för det intersektionella perspektivet den västerländska feminismen för att vara kulturimperialistiskt och inte ta hänsyn till att postkoloniala maktförhållanden och etnocentriska värderingar existerar även inom feminismens område. Den västerländska feminismen bortser ofta från de interna maktskillnader som existerar inom ”gruppen” kvinnor, där den västerländska kvinnan ofta används som norm, och kvinnor från andra delar av världen görs till ”offer” i en västerländsk kontext. Mohanty (2007) menar att ett sådant perspektiv inte enbart riskerar att upprätthålla redan existerande patriarkala maktstrukturer, utan riskerar också att framhäva dagens imperialism som en enbart patriarkal mentalitet, upprätthållen av män. Kvinnor som grupp fråntas sin roll som aktörer och reduceras till ”offer”, samtidigt som etnocentrism inom feminismen och maktskillnader, inte minst mellan kvinnor i väst och kvinnor i tredje världen, slätas ut och ”osynliggörs”. Ojämlikhets- och beroendeförhållanden kvinnor emellan förbises, och feminismen riskerar att befästa kolonialt tänkande och det vita medelklasssamhällets hegemoni, istället för att bekämpa social och ekonomisk orättvisa (Collins 2000, De los Reyes et al., 2005, Mohanty, 2007).

Enligt De los Reyes och Mulinari (2005) förklarar intersektionalitetsperspektivet hur förtryck skapas i skärningspunkter för maktrelationer baserade på ras, kön och klass. Varken klass, kön eller etnicitet kan på egen hand förklara varför ojämlikhet uppstår och på vilket sätt makt utövas. Genom att istället se dessa kategoriers samverkan i olika sociala kontexter

erbjuder ett intersektionellt perspektiv en bredare bild av maktförhållanden. Intersektionalitet öppnar också upp för möjligheten att motbevisa dessa kategoriers till synes fixerade, oföränderliga och slutna karaktär samt att upplösa gränserna mellan sådana kategorier för att i stället fokusera på hur de konstituerar, intervenerar och transformerar varandra i processer av maktutövande och ojämlikhetsskapande. Ett intersektionellt perspektiv ställer frågor om hur makt och ojämlikhet vävs in i föreställningar om ”vithet”, könstillhörighet, klasstillhörighet, heterosexualitet etc. genom ett ständigt (åter)skapande av markörer som skiljer ”oss” från ”dom”, och legitimerar underordning och naturaliserar skapandet av ”vi” och ”dom” (Collins, 2000, De los Reyes et al, 2002, 2005).

Utgångspunkten för en intersektionell analys är alltså en förståelse för makt som ett flerdimensionellt, kontextbundet fenomen, som en grundläggande del i skapandet av gruppidentiteter och kategoriseringar av individer. (Gramsci, 1998, Lacau & Mouffe, 1985).

Vidare lägger det intersektionella perspektivet stor vikt vid förekomsten av normer som har en uteslutande och stigmatiserande effekt, och menar vidare att det är nödvändigt att uppmärksamma sådana exploateringsmekanismer som möjliggör att samhällets resurser tilldelas en privilegerad grupp, samtidigt som andra grupper förnekas tillgång till dessa (De los Reyes & Mulinari, 2005). Den intersektionella analysens styrka ligger, avslutningsvis, i dess användbarhet vad gäller analyser av ”praktiker, diskurser och normskapande [...] för att utforska tillblivelsen av hegemoniska och konsensusbaserade dominansformer. Detta gäller inte minst kopplingen mellan föreställningen om en essentiell svenskhet och förekomsten av strukturell diskriminering i Sverige” (SOU 2005:41, s 114).

5. RESULTATREDOVISNING OCH ANALYS

5.1 Presentation av forskningsmaterial

För att ge läsaren en övergripande bild av källmaterialet som använts för denna studie redovisas i detta stycke korta sammanfattningar av de dokument, artiklar och tal som ligger till grund för kommande tolkning och analys.

Egenmakt mot utanförskap - regeringens strategi för integration (skr. 2008/09:24): I samband med budgetpropositionen för 2008 presenterade regeringen ett dokument som behandlar regeringens samlade strategi för integration. Fokus ligger, enligt regeringens hemsida, på ökat utbud och efterfrågan på arbetskraft, kvalitet och likvärdighet i skolan och bättre villkor för företagare. I skrivelsen hävdas att integrationspolitikens mål skall nås främst genom generella insatser för hela befolkningen. Vid behov skall dock även riktade insatser användas, för att stödja nyanlända invandrares etablering under de första åren i Sverige.

Länsstyrelsens integrationsplan: Sedan 2006 då Integrationsverket lades ned, är länsstyrelsen ansvarig för integrationen i Sverige. Länsstyrelsen måste i samverkan med andra aktörer arbeta för att nå Sveriges nationella integrationspolitiska mål. De viktigaste punkterna för den nationella integrationspolitiken är bland annat: (A) Lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund, (B) En samhällsgemenskap med samhällets mångfald som grund och (C) En samhällsutveckling som kännetecknas av ömsesidig respekt för olikheter inom de gränser som följer av samhällets grundläggande demokratiska värderingar och som alla, oavsett bakgrund, ska vara delaktiga i och medansvariga för. För att realisera de nationella integrationspolitiska målen har länsstyrelserna en gemensam agenda över integrationsuppdrag, vilken bland annat innebär att det ska finnas god beredskap och kapacitet i länet för mottagande och introduktion av nyanlända flyktingar och länsstyrelserna ska samarbeta med kommunen för att träffa överenskommelser om flyktingmottagande. Det är också länsstyrelsernas ansvar att följa upp introduktion och dess resultat i de olika länen (www.lansstyrelsen.se).

”Integration – utmaningar och möjligheter” Tal i Amerikanska handelskammaren 14 november 2007, Nyamko Sabuni, Integrations- och jämställdhetsminister: Det övergripande temat i *detta tal*, som hölls av Nyamko Sabuni på amerikanska handelskammaren 2007, är dagens invandring och integration, samt vilka positiva och negativa effekter dessa fenomen fått för det svenska samhället. Den samhällsutveckling som ägt rum under senare decennier, har lett till att ett nytt socialt landskap växt fram, vilket medfört nya utmaningar för svensk integrationspolitik. Sabuni säger självkritiskt att det måste skapas ett ”värdigt välfärdssystem som inte förpassar människor i utanförskap”, och menar att detta är en av de stora utmaningarna inför framtiden. I talet tas språkets och arbetets betydelse för lyckad integration upp och Sabuni nämner även förslag på åtgärder för att snabbare få ut människor i jobb. I talet uttrycker Sabuni slutligen att det är dags att framhäva invandrades betydelse för Sverige och svensk utveckling. Hon menar att för att anpassa sig till den ökande mångfalden i samhället, både globalt och lokalt, och även i framtiden kunna vara konkurrenskraftiga är det är hög tid för bland annat arbetsgivare att börja betrakta invandrare som en resurs och kompetensreserv i samhället (www.regeringen.se).

“Supporting migrant women and children - participation in society and the labour market” Tal Informal EU-meeting in Hannover 16 maj 2007 Nyamko Sabuni: Integrations- och jämställdhetsminister Sabuni inleder sitt tal om stöd för migrerande kvinnor och barn, med att förklara integration som en mångdimensionell process, betydligt mer komplicerad än att ”anpassa” en minoritet till majoritetssamhället. Den stora utmaningen för värdländer är att

kunna försäkra effektiv och lyckad integration för alla invandrare, samt att kvinnor och män ska ha samma möjligheter och rättigheter till deltagande i det sociala livet och på arbetsmarknaden i det nya landet. Vidare poängterar Sabuni i talet att det inte går att betrakta invandrare som en homogen grupp, utan att hänsyn måste tas till individuella faktorer, såsom utbildning och andra erfarenheter. Slutligen redogörs för ett antal åtgärder den svenska regeringen genomför för att adressera dessa problem. Bland annat nämns kombinerad språk- och arbetsträning, underlättande åtgärder för inträde på arbetsmarknaden och viljan att den offentliga sektorn ska gå i täten i arbetet med att eliminera diskriminering (www.regeringen.se).

Nyamko Sabunis anförande vid europeisk ministerkonferens om integration i Vichy, Tal i Vichy 4 november 2008, Nyamko Sabuni, Integrations- och jämställdhetsminister: Talet handlar framförallt om integration och framtiden. Sabuni menar att lyckad integration mycket väl kan vara framtiden för Europas välfärd, varför det är viktigt att adressera de utmaningar man står inför vad gäller utanförskap och marginalisering i samhället. Även i detta tal redogörs för Sveriges ökade invandring under senare årtionden och hur den ökade invandringen medfört ökad exkludering i det svenska samhället. Sabuni ger förslag på åtgärder och insatser för att minska problemen med arbetslöshet och exkludering, och tar bland annat upp exempel som skattelättnader för arbetsgivare, skapandet av nya jobb och den nya integrationsstrategin som nyligen presenterades i Sverige. Integrationsministern påpekar också att gamla gemensamma traditioner och värderingar som funnits som gemensamma nämnare i Europa historiskt sett, blir mindre viktiga i takt med att samhället blir alltmer mångfaldigt. I dagens samhälle, menar Sabuni, bör istället gemensamma värderingar gällande demokrati, människors lika värde och jämställdhet ligga till grunden för integrationstänkandet (www.regeringen.se).

"Krav på svenskkunskaper skärps för invandrare". Artikel publicerad i Dagens Nyheter den 18 februari 2008, Jan Björklund, Nyamko Sabuni: Artikeln handlar om bristerna i svenskaundervisningen för invandrare (SFI). Björklund och Sabuni menar att det krävs reformer och förändringar av programmet, som sätter högre krav på såväl elever som utbildning. En rad olika problempunkter redovisas, samt förslag på vad som skall göras för att adressera dessa problem i framtiden. Sabuni och Björklund argumenterar i artikeln också för varför fungerande SFI är viktigt för nyanlända invandrare (www.regeringen.se).

"Misslyckad jobsatsning för nyanlända invandrare". Artikel av Fredrik Reinfeldt, Sven Olof Littorin och Nyamko Sabuni (DN den 30 januari 2008): Den centrala utgångspunkten för artikeln är att den integrationspolitik som hittills förts i Sverige misslyckats med sitt uppdrag.

I artikeln menar ministrarna att nyckeln till en lyckad integration är att införa reformer för att det ska löna sig att arbeta och bli billigare att anställa. De skriver också att en historisk utveckling kan skådas på svensk arbetsmarknad sedan alliansen tog makten, där arbetslösheten sjunker och utanförskapet minskar. Detta förklaras med regeringens samlade ekonomiska politik. De hävdar vidare att deras strategier ersatt tidigare misslyckade reformer med reformer som ger resultat, där nystartsjobb och instegsjobb nämns i positiva ordalag (www.regeringen.se).

"En miljard och ökade krav i ny politik för invandrare". Artikel av Lars Leijonborg, Tobias Billström och Nyamko Sabuni (DN 5:e april 2007): I artikeln skriver ministrarna att det är en nyckelfråga för svensk välfärd att fler utlandsfödda snabbt kommer i arbete. Här presenteras ett stimulansbidrag som skall premiera de kommuner som satsar på jobb och utbildning för invandrare. Insatser ska också göras för att specialutbilda invandrade akademiker. Ministrarna lägger också stor vikt vid att nyanlända måste ta stort eget ansvar att delta på ett aktivt sätt i SFI- utbildningen. Invandrare som inte gör detta skall antingen förlora sina bidrag eller få dem reducerade. Ministrarna skriver också att huvudmålet är att bryta den passivitet som de hävdar präglar den första tiden i Sverige för många nyanlända (www.regeringen.se).

"Vi satsar två miljoner på snabbare integration". Artikel publicerad i DN 19:e september 2008, Anders Borg och Nyamko Sabuni: I artikeln presenteras regeringens nya försök att bryta nyanlända invandrades socialbidragsberoende. Enligt Borg och Sabuni är syftet att ge individen ett större eget ansvar i kombination med starkare drivkrafter för att snabbt etablera sig på arbetsmarknaden. Vidare skriver de att det är orimligt att den flykting som börjar arbeta extra inte tjänar på detta eftersom socialbidraget är så högt (www.regeringen.se).

"Lättare att flytta för invandrare". Artikel publicerad i SvD 25:e september 2008, Nyamko Sabuni: Integrationsministern skriver här att utrikes födda står för drygt en fjärdedel av det outnyttjade arbetskraftsutbudet och att regeringen därför vill göra det enklare för nyanlända att bosätta sig där jobben finns. Sabuni menar att trots att nästan samtliga kommuner har avtal med Migrationsverket om flyktingmottagande, fyller inte alla kommuner de platser de tecknat avtal om. I många av dessa kommuner finns både en god arbetsmarknad inom pendlingsavstånd och en outnyttjad mottagningskapacitet som kan användas bättre. I artikeln skriver integrationsministern vidare att Migrationsverket får i uppdrag att underlätta frivillig vidareflyttning mellan kommuner, men påtalar även individens eget ansvar för sin integration (www.regeringen.se).

5.2 Analys

Nedan följer, uppdelat i underrubriker formulerade efter de forskningsfrågor uppsatsen bygger på, analysen av det insamlade källmaterialet. Utifrån de centrala teman som varit mest förekommande i materialet har vi valt ut citat för att tydliggöra våra resonemang och kopplingen till tidigare forskning.

5.2.1 Integration ur ett myndighetsperspektiv

I regeringens strategi för integration *Egenmakt för utanförskap – Regeringens strategi för integration* (Skr. 2008/09:24) beskrivs målen för svensk integrationspolitik som ”lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund” (s 5). I vissa av dokumenten och artiklarna som använts definieras begreppet integration mer konkret, men oftast används begreppet utan närmare definition.

När det gäller på vilket sätt integration framställs ur ett myndighetsperspektiv har vi funnit motstridiga tendenser i analyserat material. I *Egenmakt för utanförskap – Regeringens strategi för integration* (Skr. 2008/09:24) görs tydliga definitioner av integration som en ömsesidig process, som innefattar alla människor oavsett ursprung eller etnicitet. Att fokusera på ömsesidighet när man talar om integration, är i sig problematiskt. Användandet av begreppet ömsesidighet innebär att utgångspunkten, per definition, ligger i att integrationsprocessen innefattar två olika poler/grupper (vi och dom) som måste vara beredda att ta ömsesidig hänsyn till varandra. Trots fokus på ömsesidig respekt och hänsynstagande sker på detta sätt fortfarande en uppdelning i ”vi” och ”dom”, som bygger på synen på ”invandrare” och ”svenskar” som två i grunden skilda och olika grupper. Den starka fokuseringen på ömsesidighet i integrationsstrategin blir därmed ett bevis för förekomsten av ”vi och dom”-tänkande inom svensk integrationspolitik. Det visar också på hur existensen av ”vi och dom”-tänkande inom den svenska integrationsdiskursen per automatik reproducerar tankar om ”oss” och ”de andra”, som leder till en kollektivering av individer i grupperna ”svenskar” och ”invandrare”:

”En samhällsutveckling som kännetecknas av ömsesidig respekt för olikheter inom de gränser som följer av samhällets grundläggande demokratiska värderingar och som alla oavsett bakgrund ska vara delaktiga i och medansvariga för” (Skr. 2008/09:24, s. 33).

I ovanstående citat betonas vidare ”samhällets grundläggande demokratiska värderingar” inom ramen för integration. Påpekanden av detta slag är en del av integrationsproblematiken så till vida att den utgår ifrån att det finns människor med invandrabakgrund som inte tror på ”samhällets demokratiska värderingar”, vilket är ytterligare ett sätt på vilket ”invandrare”

separeras från ”svenskar”, där ”invandrare dessutom ”skuldbeläggs” för att inte, i samma utsträckning som ”oss svenskar” ha förståelse för demokratiska grundvärderingar. Detta har diskuterats bland annat av Ann Runfors i SOU 2006:40 som handlar om utbildningens dilemma. Diskussionen kring ömsesidighetens betydelse för lyckad integration tas upp i en stor del av materialet som ligger till grund för denna uppsats:

“I would like to start by emphasising the fact that integration is a two or even multi-way process, something more complex than simply adapting a minority to a majority. Integration means living together and honouring our differences rather than trying to eliminate them. Diversity is a valuable and necessary resource for the Union in our globalised world” (Hannover, 20070516, Supporting migrant women and children- participation in society and the labour market <http://www.regeringen.se/sb/d/7613/a/82454>).

Ovanstående citat kan, ur ett kritiskt perspektiv, anses mycket problematiskt. Betoningen på ömsesidighet tyder även här på förekomsten av ett ”vi och dom”-tänkande. Sabuni talar vidare om att hur vi bör uppskatta och hedra de skillnader som finns mellan oss, och hur dessa skillnader är avgörande för att skapa en enad front i en global värld. Som vi tidigare påpekat är många av de ”skillnader” som finns mellan ”oss” och ”dom andra” socialt konstruerade i en process som i hög utsträckning, präglats av etnocentriska grundvärderingar och systematiska handlingar av över- och underordning, där det västerländska samhället använts som norm, utifrån vilken andra definierats. Frågan som kan ställas här är om det är dessa ”skillnader” vi enligt Sabuni måste bevara i en global värld? ”Skillnader” som säkerställer och vidmakthåller dagens globala makthierarkier och västvärldens överordnade ställning?

Talets titel enkom, vittnar om det bland annat Mohanty (2007) diskuterar om västerländsk feminism och synen på tredje världens kvinnor som hjälplösa ”offer”, som måste räddas av ”oss” i väst.

Det analyserade materialet ger en bild som antyder en inställning till integration som en process som omfattar samtliga grupper i samhället, såväl minoriteter som majoritetssamhället, och citaten antyder också att integration ses som ett fenomen som inte enbart handlar om anpassningen av ”invandrare” till det svenska samhället. Istället framställs integrationen, i likhet med Westins (2001) definiering av begreppet, som ömsesidiga processer, där samtliga invånare är delaktiga, och genom vilka samtliga grupper blir en integrerad del av samhället, med lika tillgång till dess resurser. Detta går vidare i linje med den pluralistiska integrationsmodellen (Brady, 1989). Återigen tas uppdelningen i ”vi” och ”dom” som ett naturligt fenomen, och ingen hänsyn tas till det maktperspektiv, som är grunden till problematiken kring ”vi” och ”dom”, och därmed också grunden till svensk integrationspolitikens misslyckanden.

Förutom att denna inställning, genom fokuseringen på ömsesidighet, kan kritiseras för att vara byggd på föreställningar om ”vi och dom”, framgår det också, efter att ha läst och analyserat materialet mer ingående, att många av fynden i materialet snarare stämmer överens med Kamalis resonemang i *Distorted Integration (1997)* om att dagens integrationspolitik i hög utsträckning handlar om *etnisk* integration. Sättet på vilket framställningen av integration som en ömsesidig process gjorts i det analyserade materialet, tyder på starka tendenser på en inställning till integration som ett fenomen som i hög utsträckning enbart rör ”invandrare”, en grupp skild från det svenska majoritetssamhället vilket också kan kopplas samman med den primordiala tanken om etnicitet och det latinska begreppet *ethnikus*, det vill säga ”de som inte är vi”(Cornell & Hartmann, 2007).

Kopplat till tidigare forskning menar De los Reyes (2005) i likhet med Kamali (2005) att kategoriseringen av ”svenskar” och ”invandrare” ses som en självklar uppdelning som präglar integrationstänkandet och som sällan ifrågasätts, något som också blivit tydligt i denna analys, i och med den ensidiga fokuseringen på etnisk integration (De los Reyes & Kamali 2005, Kamali 2005). Vi har funnit ett stort antal exempel på hur integrationsdiskursen tenderar att likställa begreppet integration med etnisk integration, vilket förutsätter en syn på ”invandrare” som en grupp skild från ”svenskar”, och där ambitionen är att integrera denna minoritetsgrupp in i det svenska samhället. Materialet som legat till grund för denna analys har ensidigt fokuserat på frågor gällande ”invandrare”, utrikes födda” och ”asylsökande”:

”Regeringens övergripande prioritering är att bryta utanförskapet. Det innebär att fler ska få ett arbete, att fler företagare ska vilja skapa jobb, att enskilda och familjer ska få mer makt över sin egen tillvaro och att möjligheten att skaffa sig kunskap ska komma fler till del. Integrationspolitiken ska också ses i detta sammanhang. Det råder fortfarande en stor skillnad i sysselsättningsgrad för inrikes och utrikes födda” (SvD 20080925, *Lättare att flytta för invandrare*, <http://www.regeringen.se/sb/d/10100/a/112204>).

”Utanförskapet” relateras till ”invandrarnas arbetslöshet” och att satsningar på företagandet ska skapa de nödvändiga jobb som löser ”invandrarnas problem”. Det går inte att finna ett ord om de mekanismer, som enligt rapporterna i *”Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering”* och annan forskning, ligger till grund för just ”utanförskapet” och arbetslösheten. Med andra ord ser regeringen istället ”invandrarna” som problem och det man vill bekämpa blir, på så vis, symptomen istället för orsakerna. Dessa mekanismer som finns inbyggda i ”de svenska systemen” så som arbetsmarknad, utbildningssystem och bostadsmarknad, lämnas utanför de deklARATIONER som i princip ser ”invandrarna” som problemet för integrationen och att integration i sig är en etnisk företeelse.

Integration framställs vidare som något som handlar om ”invandrades” och ”nyanländas” förmåga att hantera det svenska språket: ”Språkkunskaper ger egenmakt. Det ökar möjligheterna att få jobb och klara sin försörjning. Stärkta språkkunskaper bryter utanförskapet” (*Krav på svenskkunskaper skärps för invandrare*, <http://www.regeringen.se/sb/d/7617/a/98322>).

Detta är anmärkningsvärt eftersom till exempel Diaz (1993) uttryckligen poängterar att integration inte kan reduceras till varken etablering på arbets- och/eller bostadsmarknad utan är en flerdimensionell process där slutmålet är partiell eller fullständig *jämlikhet* med infödda individer såväl vad gäller arbets- och bostadsförhållanden som deltagandet i socialt och politiskt liv. Värt att poängtera här är också att såväl i Diaz resonemang som i vårt källmaterial beskrivs integrationen återigen som ”de andras” problem, vilket ingår i den diskursiva reproduktionen av ”vi och dom”.

Kopplat till reproduktionen av ”vi och dom” blir den omedvetna kollektiveringen i grupperna ”svenskar” och ”invandrare” en naturlig utgångspunkt för integrationsdiskursen. ”Vi- och dom”-tänkande, grundat på ”andrefiering” och definieringen av ”invandrare” som en grupp skild från ”svenskar”, bidrar till upprätthållandet av makthierarkier där majoritetssamhället används som norm, efter vilka andra sedan bedöms. Detta diskuteras och poängteras bland annat av Svanberg och Tydén (1998) som menar att trots att integration på papperet ska vara en ömsesidig process visar resultatet av analysen att det finns en underförstådd uppfattning, som snarare går i linje med konformitetsideologin än den pluralistiska modellen, om att integration handlar om ”invandrarnas” anpassning till redan rådande strukturer i det svenska samhället. Enligt tidigare forskning bygger hela integrationsdiskursen i grunden på en uppdelning i ”vi/svenskar” och ”dom/invandrare”, som automatiskt leder till en kollektivering av ”invandrare” till en homogen grupp. Denna uppdelning och kollektivering är en förutsättning för att kunna bevara etniska maktrelationer i samhället, och är därmed också en av anledningarna till svensk integrationspolitikens misslyckanden (De los Reyes & Kamali 2005, Kamali 2005).

Integrationsdiskursen bidrar, genom en hårddragen uppdelning av befolkningen i ”svenskar”/”vi” och ”invandrare”/”dom”, till att upprätthålla och reproducera ”andrefiering” och ”vi och dom”-tänkande i det svenska samhället, vilket också försvårar strävan efter att samtliga individer skall känna sig delaktiga och inkluderade i det svenska samhället.

5.2.2 ”Dom/Invandrarna” i den svenska integrationsdiskursen

I de dokument som använts för denna analys framställs ”invandrarna” som skall integreras i det svenska samhället på olika sätt och ur olika perspektiv. Ett genomgående drag är den instrumentella synen på ”invandrare”. I likhet med vad Boréus (2006) beskriver framgår det tydligt i vår analys hur invandrare ofta framställs ur antingen ett *nyttoperspektiv* eller ett *problemperspektiv*. Den instrumentella synen på ”invandrare” som en resurs eller ett problem för det svenska samhället, förutsätter, precis som integrationsdiskursen i övrigt, också en uppdelning i ”vi- och dom”, där majoritetssamhället är normen, utifrån vilken definitioner av ”de andra” görs. Genom att i den officiella diskursen använda begreppet ”invandrare” på ett sätt som ger ordet politisk värdeladdning sker det Berger och Luckmann (1979) talar om som internalisering av diskursen. Vedertagna, och allmänt accepterade uppfattningar om innebörden av begrepp som ”invandrare” förs vidare till kommande generationer och blir en del av människors världsbild och förståelse av hur ”verkligheten” ser ut. Genom att ständigt framställa och definiera begreppet ”invandrare” ur ett problem- respektive nyttoperspektiv, accepteras en socialt konstruerad ”sanning” av begreppet ”invandrare”, som bygger på majoritetssamhällets tolkningsföreträde och ojämlika maktförhållanden, vilket är en viktig del av grunden till problematiken kring ”Vi och Dom” i den svenska integrationsdiskursen. Genom att majoritetssamhället besitter makten att definiera ”de andra” fräntas ”invandrare” möjligheten att definiera sig själva, utan blir istället objektifierade och tillskrivna en identitet nära sammankopplad med en ”roll” eller ”funktion”. Maktrelationer och makten att definiera sig själv och ”de andra” är enligt De los Reyes (2006) viktiga faktorer när det gäller konstruktionen av rasifierade identiteter så som ”svenskar” och ”invandrare”. Nyttoperspektivet innebär enligt Boréus (2006) att ”vi”, det vill säga ”det svenska samhället”, måste ta vara på och dra nytta av ”invandrarnas” kunskaper och färdigheter. Ett exempel på detta är Sabunis uttalande i Vichy: “Irrespective of recent financial crisis we will soon have a shortage of labour force. Migration means great potential and holds opportunities for our countries” (Vichy, 20081104, <http://www.regeringen.se/sb/d/10099/a/114858>). Även följande uttalande är ett tydligt exempel:

”Som analysen av utanförskapets konsekvenser i avsnitt 3 visar, finns också mycket betydande samhällsekonomiska vinster att göra genom ökat arbetskraftsdeltagande bland invandrare. Därför är huvudinriktningen för regeringens integrationspolitik under mandatperioden att bryta utanförskapet på arbetsmarknaden, så att den samhällsekonomiska potentialen hos den utrikes födda arbetskraften tas tillvara” (Skr. 2008/09:24, s 43).

Genom att objektifiera och reducera ”invandrare” till att bli instrumentella redskap som bör utnyttjas och tas tillvara, blir integration snarare en fråga om resurser som kan gagna den

svenska samhällsutvecklingen, än en fråga som går i linje med svensk integrationspolitikens mål om lika möjligheter och rättigheter för alla människor, oavsett etniskt och kulturellt ursprung. I Sabunis tal i Vichy säger hon bland annat: "Sweden needs its immigrants, and so does the rest of Europe" (Vichy, 20081104, <http://www.regeringen.se/sb/d/10099/a/114858>) vilket är ännu ett tydligt uttryck för det instrumentella tänkandet.

Problemperspektivet innebär å andra sidan att gruppen "invandrare" framställs som problematisk och underställd gruppen "svenskar". "Invandrare" nämns otaliga gånger i anslutning till uttalanden om arbetslöshet, boendesegregation, bidragsberoende och utanförskap vilket speglar en undermedveten uppfattning om "invandrare" som en problematisk grupp i samhället (Boréus 2006):

"Att bo i ett område med svag socioekonomisk struktur medför negativa effekter för individens förutsättningar. Till exempel har elever i områden med hög arbetslöshet och hög andel invandrare sämre skolresultat än vad som statistiskt kan förväntas på basis av individfaktorer" (Skr. 2008/09:24, s 16).

Nästan uteslutande genom det analyserade materialet framställs "invandrare" som problem, resurser, offer eller som orsak till den bristande integrationen. Sällan framställs "invandrare" som enbart människor med önsknings, behov och rättigheter precis som "oss" andra. I vissa av texterna finns också en tendens att skuldbelägga "invandrare" för den bristfälliga integrationen i det svenska samhället. Bland annat Van Dijk (1997) talar om hur den politiska diskursen, trots att den utgår från humanitära värderingar, tolerans, jämlikhet och öppenhet, ändå ofta rymmer mer subtila former av elitrasism och diskriminering. Diskursen rymmer underförstådda värderingar och åsikter vilka systematiskt framställer immigration som en i grunden problematisk process och som också beskriver minoriteter och invandrare som grundläggande orsaker till sociala problem. Detta problemperspektiv är framträdande i vår studie då "invandrare" otaliga gånger nämns i anslutning till bidragsberoende, arbetslöshet och bostadssegregation och beskylls för att inte vara tillräckligt aktiva när de söker arbete. Något som hänger samman med detta är att förnekandet av existensen av strukturell diskriminering ofta ryms i välvilliga uttalanden som i första anblick tycks vila på humanistiska värderingar om jämlikhet, men som fortfarande reproducerar ett "vi och dom" - tänkande. Förnekandet är en av de starkaste krafterna bakom upprätthållandet och reproduktionen av ojämlika maktförhållanden och majoritetssamhällets privilegierade position i samhället (Miles, 1993) och sådana uttalanden har gått att finna även i vår studie:

"Beroendet av ekonomiskt bistånd, och då särskilt det långvariga, är fortfarande betydligt högre bland unga vuxna födda utomlands än bland andra grupper i befolkningen. Det högre biståndsbehovet beror bl.a. på att många i gruppen aldrig kommit in på arbetsmarknaden och därför inte heller kvalificerat sig för andra former av ersättningar" (Skr. 2008/09:24, s 13).

Trots att det i ett antal av artiklarna som granskats, förekommit en kritik mot hur svensk integrationspolitik fungerar, finns det alltså ändå ett antal exempel på hur ”invandrare” misstänkliggörs och skuldbeläggs i integrationsdebatten. I flera av artiklarna inleds diskussionerna med en allmän kritik mot svensk integrationspolitik, men denna kritik kommer successivt ofta i skymundan, och diskussionen övergår i flera fall till att ”skuldbelägga” eller ”misstänkliggöra” gruppen ”invandrare” för brister i integrationsprocessen. Ett tydligt exempel på detta är i debatten gällande bristerna i SFI, svenskundervisning för invandrare:

”Med dagens regler är det helt möjligt att använda sfi som en form av försörjning år efter år, utan att egentligen få några språkkunskaper eller prestera några resultat. För många nyanlända invandrare fördröjs inträdet på arbetsmarknaden på grund av att deras studier i svenska tar för lång tid eller avbryts i förtid” (Dn 20080218, *Krav på svensk kunskaper skärps för invandrare*, <http://www.regeringen.se/sb/d/7617/a/98322>).

”Det finns en stor grupp ungdomar som varken arbetar, studerar eller söker arbete aktivt. Ungdomar med utländsk bakgrund är överrepresenterade i gruppen” (Skr. 2008/09:24, s 43) är ett annat citat där ”invandrare” skuldbeläggs i diskussionen gällande aktivt arbetssökande, vilket bland annat tas upp i regeringens strategi för integration (Skr 2008/09:24). Skuldbeläggandet i dessa citat går i linje med de utredningar (se t.ex SOU 2005:41, SOU 2005: 56 och SOU 2006:73) gjorda på uppdrag av regeringen, som visat att trots att integrationspolitiken misslyckats med att uppfylla de mål och visioner den varit avsedd för, är det snarare invandringen, än bristfällig integrationspolitik, som ”beskylls” för att vara orsaken till ökade klyftor och segregation i det svenska samhället.

Som tidigare påpekats bygger enligt Kamali (1997) hela integrationsdebatten på en uppdelning i ”vi/svenskar” och ”dom/invandrare”, som automatiskt leder till en kollektivisering av ”invandrare” som en homogen grupp. Att begreppet ”invandrare” dessutom används i sammanhang som föder negativa associationer riskerar att reproducera en bild av ”invandrare” som ett problem som måste ”lösas”. Kopplat till diskussionen kring reproduktionen av ”vi och dom” bidrar uppdelningen av ”svenskar” och ”invandrare” i integrationsdiskursen till att upprätthålla och reproducera den rådande segregationen vilket också försvårar strävan efter att samtliga individer skall känna sig delaktiga och inkluderade i det svenska samhället.

Vad som är viktigt att påpeka i resonemanget gällande framställningen av ”invandrare” och reproduktionen av ”vi och dom” i det svenska samhället är det resonemang Boréus (2006) tar upp, om att många av de uttalanden som reproducerar ”vi och dom” är välvilliga uttalanden som i första anblick tycks vila på humanistiska värderingar om jämlikhet, men som fortfarande reproducerar ett ”vi och dom- tänkande”. Att framställa ”invandrare” som offer, i

behov av specifika insatser, bestämda av ”oss svenskar” kan vid en första anblick kanske verka vara en realistisk och human utgångspunkt, men döljer samtidigt etnocentriska värderingar om att ”vi” skulle vara bättre än ”dom”, och att ”vi” besitter rätten att definiera ”de andra”.

5:3 Intersektionalitet i den svenska integrationsdiskursen

Bland annat De los Reyes och Mulinari (2005) beskriver hur intersektionalitetsbegreppet förklarar hur förtryck skapas i skärningspunkter för maktrelationer baserade på ras, kön och klass. Varken klass, kön eller ras/etnicitet kan på egen hand förklara varför ojämlikhet uppstår och på vilket sätt makt utövas. Den ensidiga fokuseringen på etnisk integration, och uppdelningen av individer i grupperna ”invandrare” och ”svenskar” i den svenska integrationsdiskursen, krockar helt och hållet med tankarna kring intersektionalitet och frågor gällande hur olika delar av individens identitet samverkar och påverkar dess livsposition. Genom de generaliseringar i ”svenskar” och ”invandrare” som integrationsdiskursen förutsätter, bortses från de inre skillnader som finns inom grupperna ”svenskar” och ”invandrare”, vilket också blivit tydligt i det material som ligger till grund för denna analys. Tendensen att kategorisera människor i till synes fasta kategorier blir ett sätt att upprätthålla makthierarkier byggda på maktutövande och ojämlikhetskapande (De los Reyes & Mulinari, 2005). I tidigare forskning, bland annat i de SOU:rapporter om strukturell diskriminering som gjorts på uppdrag av regeringen, har vikten av ett intersektionellt perspektiv framhållits för att få en djupare förståelse för den bristande integrationen i Sverige. Ett intersektionellt perspektiv ställer frågor om hur makt och ojämlikhet vävs in i föreställningar om ”vithet”, könstillhörighet, klasstillhörighet, heterosexuallitet etc. genom ett ständigt (åter)skapande av markörer som skiljer ”oss” från ”dom”, legitimerar underordning och naturaliserar skapandet av ”vi” och ”dom” (Collins, 2000, De los Reyes et al, 2002, 2005). I bland annat SOU 2005:41 kritiserar rådande integrationspolitik för att inte ta hänsyn till ett intersektionellt perspektiv. Trots detta lyser det intersektionella perspektivet med sin frånvaro i större delen av de dokument vi undersökt. Detta är anmärkningsvärt, eftersom den forskning som finns och som dessutom har genomförts på uppdrag av regeringen, för att kunna skapa strategier för att på ett fruktbart sätt komma tillrätta med fenomen som integration och strukturell diskriminering, framhåller att det intersektionella perspektivet är politiskt nödvändigt. Inte i någon av artiklarna tas heller det intersektionella perspektivets relevans för integrationspolitiken upp. På några få ställen gör man skillnad på utomeuropeiska och

europiska ”invandrare” och en uppdelning i kvinnor och män förekommer också vid enstaka tillfällen:

”Utrikes födda är emellertid inte någon homogen grupp. Sysselsättningsgraden är låg bland nyanlända, men stiger med vistelsetiden. Den är lägre bland utomeuropeiska invandrare och högre främst bland de som invandrat från Västeuropa...En jämförelse mellan könen visar också att sysselsättningsgapet mellan inrikes och utrikes födda kvinnor är större än mellan inrikes och utrikes födda män” (Skr. 2008/09:24, s 9).

Trots att man i citatet ovan diskuterar andra faktorer, än enbart huruvida man är ”invandrare” eller ”svensk”, utgår resonemanget från ett ”vi och dom”-tänkande. I uttalandet ovan tas visserligen andra aspekter än etnicitet och ursprung upp, men det sker ändå en kategorisering av individer i andra grupper, där dikotomin är färgad av historiska maktförhållanden och etnocentrism, vilket är några av utgångspunkterna för ett ”vi- och dom”-tänkande enligt bland annat De los Reyes (2005), Collins (2000) och Kamali (2005). Citatet ovan delar upp ”invandrare” i utomeuropeiska och europeiska invandrare, i kvinnor och män, vilket visar på att omedvetna postkoloniala och patriarkala värderingar fortfarande färgar svensk integrationspolitik, och därmed också blir en naturlig utgångspunkt för en uppdelning av individer utifrån ett maktperspektiv där de överordnade besitter makten att definiera sig själv och ”de andra”. Att inte vara medveten om, eller ta hänsyn till hur fördomar och gamla patriarkala och koloniala idéer präglar vårt samhälle, politiken och ekonomin gör det omöjligt att bryta de mönster av maktordningar och ”andrefiering” som idag i hög utsträckning färgar den svenska integrationsdiskursen. Ytterligare ett uttalande som nämner betydelsen av att inte se ”invandrare” som en homogen grupp är hämtat ur Sabunis tal i Hannover 16 maj 2007 :

“It is a mistake to think of migrants as a single homogenous group. Some have lived in their host country for many years. Some have just arrived. Some are highly qualified. Some have little or no education. We must never forget that no matter which country a migrant comes from, she or he is an individual with unique circumstances, experiences and dreams” (Hannover, 20070516, *Supporting migrant women and children - participation in society and the labour market* <http://www.regeringen.se/sb/d/7613/a/82454>).

Ovanstående citat skulle kunna ses som ett försök att ta hänsyn till fler faktorer än etnicitet vad gäller migration, men samtidigt bygger uttalandet på ett avståndstagande mellan ”värdland” och ”migranter”, oavsett om det handlar om ”nyanlända flyktingar” eller individer som bott i Sverige under lång tid. Ett sådant uttalande tydliggör svårigheterna att acceptera och tillåta ”invandrare” att leva och vara en del av det svenska samhället på samma premisser som ”svenskar” födda i ”Sverige”. Vidare befäster uttalandet ett ”vi och dom”-tänkande genom att ge uttryck för en inställning till ”invandrare”, byggd på generella ”antaganden” om att ”invandrare” är annorlunda från ”svenskar”, ett resonemang som bland annat tas upp av Lappalainen (2005) i SOU-rapporten *Det blågula glashuset* (SOU 2005:56).

Merparten av det material som ligger till grund för denna analys färgas, som tidigare sagts, av grova generaliseringar, kollektivering och en reducering av individuella faktorer hos individer. I integrationsdiskursen skildras ”invandrare” gång på gång som en homogen grupp, skild från ”svenskar”, och ingen större hänsyn tas till skillnader mellan individer inom någon av de två grupperna, eller hur dessa skillnader kan ha en avgörande roll för individers möjligheter till lyckad integration i det svenska samhället. Hela integrationsdiskursen förbiser att det finns ”svenskar” i det svenska samhället, som är betydligt mindre integrerade än ”invandrare” och tvärtom. Som Mohanty (2007) påpekar i *Feminism utan gränser* riskerar ett sådant perspektiv att upprätthålla redan existerande maktstrukturer, genom en sträng och ensidig kategorisering av människor i ”vi” och ”dom”. ”Invandrare” som grupp fråntas sin roll som aktörer och reduceras till ”offer”, samtidigt som etnocentrism och maktskillnader i det svenska samhället, slätas ut och ”osynliggörs” (Mohanty, 2007). Ojämlighets- och beroendeförhållanden inom och mellan grupperna ”svenskar” och ”invandrare” förbises, och integrationsdiskursen riskerar därmed att befästa ett kolonialt ”vi och dom”-tänkande och det vita medelklasssamhällets hegemoni, istället för att bekämpa social och ekonomisk orättvisa.

Forskare, som till exempel De los Reyes & Mulinari (2005) menar att det intersektionella perspektivet både kan synliggöra och destabilisera diskriminerande och segregande strukturer som står i vägen för ett integrerat samhälle. Detta möjliggör ett ifrågasättande av myndigheternas agenda och motiv bakom den till synes obefintliga hänsynen till det intersektionella perspektivet i deras strategier för integration.

6. SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION

I detta avslutande kapitel redovisas en sammanfattning av diskursanalysens viktigaste fynd, huruvida studiens syfte kan anses vara besvarat eller ej och hur studiens resultat står sig i förhållande till tidigare forskning. Därefter följer en diskussion angående styrkor och svagheter i diskursanalysens huvuddelar och valda teorier. Kapitlet avslutas med en mer generell diskussion gällande svensk integrationspolitik, ”vi och dom”-tänkande, och varför dessa frågor är relevanta i dagens samhälle. I samband med denna diskussion ges förslag och argument till vidare forskning inom området för svensk integrationspolitik och reproduktionen av ”vi och dom” inom integrationsdiskursen i Sverige idag.

6:1 Sammanfattning av analys

Syftet med denna diskursanalys har varit att med hjälp av två teoretiska utgångspunkter undersöka på vilket sätt den svenska integrationsdiskursen bidrar till, eller motverkar, reproduktionen av ”vi och dom”-tänkande och andrefiering av personer med invandrarbakgrund i det svenska samhället. För att göra syftet operationaliserbart formulerades sedan tre forskningsfrågor utifrån vilka ambitionen har varit att besvara studiens grundläggande syfte. Vi kan sammanfatta resultaten av studien i följande teman:

6:1:1 Integration ur ett myndighetsperspektiv

En tendens som blivit tydlig under analysförfarandet är hur begreppet integration definierats på ett sätt, men i den officiella diskursen ofta kommer att innebära något annat. I materialet fann vi tydliga definitioner av integration som en ömsesidig process, som innefattar alla människor oavsett ursprung eller etnicitet., Att betona ömsesidigheten i integrationsprocessen är i sig ett bevis på att ”vi och dom”-tänkande fortfarande präglar svensk integrationspolitik och den officiella diskurs som förs idag. Genom att ha målet att göra integration till en ömsesidig process accepteras synen på ”de som skall integreras i det svenska samhället” som skild från ”oss” som tillhör majoritetssamhället, vilken går i linje med den primordiala synen på etnicitet. Vi har också kunnat finna exempel på hur integrationsdiskursen framhåller vikten av upprätthållandet av skillnader mellan människor och hur dessa skillnader är nödvändiga i en globaliserad värld. Detta är problematiskt då många av de grundläggande skillnader som givit upphov till ”vi och dom”-tänkande är socialt konstruerade och bygger på ojämlika maktförhållanden och ”andrefiering” av dem som inte anses tillhöra majoritetssamhället. Efter att ha läst och analyserat insamlat material framgår vidare att många av resultaten i analysen stämmer överens med Kamalis resonemang i *Distorted Integration (1997)* om att dagens integrationspolitik i hög utsträckning handlar om etnisk integration, det vill säga en självklar inställning till att integration är ett fenomen som enbart berör ”invandrare”, en grupp skild från det svenska majoritetssamhället. Att kategorisera människor i ”svenskar” och ”invandrare”, utan närmare definition genomsyrar de dokument som vi analyserat, en självklar uppdelning som sällan, ifrågasätts. Det framgår också tydligt av myndigheternas insatser, att integration handlar om ”invandrades” och ”nyanländas” etablering på arbetsmarknad, bostadsmarknad och förmåga att hantera det svenska språket. Detta trots att flera forskare menar att integration inte kan reduceras till etablering på arbets- och/eller bostadsmarknad. Man menar istället att integration är en flerdimensionell process där individens ursprung, religion, hudfärg, kön och andra andrafierande ’egenskaper’ inte spelar

någon roll för individens position i samhället vad gäller såväl arbets- och bostadsförhållanden, som deltagandet i socialt och politiskt liv.

6:1:2 ”Dom/invandrarna” i den svenska integrationsdiskursen

När det gäller hur ”invandrare” framställs i källmaterialet är ett genomgående drag den instrumentella synen på ”invandrare”, vilket innebär att ”invandrare” ofta framställs ur antingen ett nyttoperspektiv eller ett problemperspektiv, vilket kan jämföras med andra studiers resultat. (Se till exempel Kamali 2008). Detta förutsätter, precis som integrationsdiskursen i övrigt, också en uppdelning i ”vi” och ”dom”, där majoritetssamhället är normen, utifrån vilken definitioner av ”de andra” görs. ”Invandrarna” objektifieras och tillskrivs här en identitet nära sammankopplad med en ”roll” eller ”funktion”. Trots att det i ett antal av artiklarna som granskats, förekommit en kritik mot hur svensk integrationspolitik fungerar, har vi också funnit en tendens att samtidigt skuldbelägga ”invandrare” för den bristfälliga integrationen i det svenska samhället. Exempelvis beskylls ”invandrare” för att inte söka arbete tillräckligt aktivt. Det blir vidare tydligt i vår analys, att trots att utredningar visat att integrationspolitiken misslyckats med att uppfylla de mål och visioner den varit avsedd för, är det snarare invandringen, än bristfällig integrationspolitik, som ”beskylls” för att vara orsaken till ökade klyftor och segregation i det svenska samhället. Det kan också sägas att många av de uttalanden som reproducerar ”vi och dom” är välvilliga uttalanden som i första anblick tycks vila på humanistiska värderingar om jämlikhet men som fortfarande reproducerar ett ”vi och dom”-tänkande.

6:1:3 Intersektionalitet i den svenska integrationsdiskursen

Det intersektionella perspektivet lyser med sin frånvaro i större delen av de dokument vi undersökt. Den ensidiga fokuseringen på etnisk integration, och uppdelningen av individer i grupperna ”invandrare” och ”svenskar” i den svenska integrationsdiskursen, krockar helt och hållet med tankarna kring intersektionalitet och frågor gällande hur olika delar av individens identitet samverkar och påverkar dess livsposition. Resultatet av analysen visar att postkoloniala och patriarkala värderingar fortfarande färgar svensk integrationspolitik, och därmed också blir en naturlig utgångspunkt för en uppdelning av individer utifrån ett maktperspektiv där de överordnade besitter makten att definiera sig själv och ”de andra”. ”Invandrare” framställs gång på gång som en homogen grupp, skild från ”svenskar” och trots en hel del litteratur och studier som visar på det motsatta tas ingen större hänsyn till skillnader mellan individer inom någon av de två grupperna. Detta vittnar också om att primordiala

tankegångar, finns inbäddade i den svenska integrationsdiskursen, det vill säga att etnicitet betraktas som en fast och oföränderlig egenskap.

Trots att integration på pappret ska vara en ”ömsesidig process” visar resultatet av analysen sammanfattningsvis att det finns en underförstådd uppfattning om att integration handlar om ”invandrarnas” anpassning till redan rådande strukturer i det svenska samhället. Genom att okritiskt acceptera att integration förklaras på ett sätt, men sedan behandlas på ett annat i praktiken, bidrar integrationsdiskursen genom en hårdragen uppdelning av befolkningen i ”svenskar/vi” och ”invandrare/dom” till att upprätthålla och reproducera ”andrefiering” och ”vi och dom”-tänkande i det svenska samhället. Detta medför inte enbart att svensk integrationspolitik misslyckas med sitt uppdrag, utan det försvårar också strävan efter att samtliga individer skall känna sig delaktiga och inkluderade i det svenska samhället.

Även deklARATIONEN av att integration är en ”ömsesidig process” utgår ifrån föreställningen av existensen av två från varandra skilda grupper, nämligen ”svenskar” och ”invandrare” som måste anpassa sig till varandra. Detta är vad som inom forskningen kallas integrationstänkandets dilemma. De vill å ena sidan skapa ett integrerat samhälle där alla har samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter, men, å andra sidan, särskiljs människor åt, och grupperas i två fasta och homogena kategorier.

6.2 Slutdiskussion

Syftet med denna studie var att utröna på vilket sätt den svenska integrationsdiskursen bidrar till, eller motverkar, reproduktionen av ”vi och dom”-tänkande och ”andrefiering” av personer med invandrabakgrund i det svenska samhället. Grundat på de analysresultat som redovisas i föregående stycke anses syftet och dess frågeställningar besvarade.

Hög validitet och reliabilitet är avgörande för en kvalitativ studies generaliserbarhet. Vad gäller validitet och reliabilitet i detta arbete bedömer vi att uppsatsen uppfyller dessa kriterier väl, men att det även finns vissa svagheter vilka gör att studiens generaliserbarhet kan ifrågasättas. Vad gäller styrkor speglar studien på ett tydligt sätt det område vi var intresserade av att undersöka och vi har vidare, på ett tydligt och detaljerat sätt, kunnat redovisa för hur hela arbetsprocessen gått till, från tematisering till analys och slutsatser.

Vad gäller valet av metodologisk ansats och teorier anser vi att de val vi gjort är passande och logiska relaterat till studiens syfte. Som Winther Jorgensen et al. (2000) skriver i *Diskursanalys som teori och metod* har diskursanalysen som mål att bedriva kritisk forskning och kartläggning av maktrelationer i samhället, för att därigenom kunna formulera nya perspektiv utifrån vilka existerande maktrelationer kan ifrågasättas. De teoretiska

utgångspunkter, eller ramverk, som använts i denna studie utgår också från en kritisk syn på hur maktrelationer och makthierarkier präglar dagens samhälle. Vad som är viktigt att påpeka vid användandet av diskursanalys som metod är frågor gällande objektivitet. Alla människor färgas av förståelse och uppfattningar om omvärlden, men som forskare är det viktigt att vara trogen det material man har för avsikt att analysera, och dessutom på ett tydligt sätt kunna stödja de slutsatser man drar i valda teorier. De tolkningar som görs skall inte vara personliga spekulationer, utan måste kunna stödjas i teorier och tidigare forskning (Graneheim & Lundman 2004). Vad gäller denna punkt anser vi oss i mycket hög utsträckning ha belägg för våra resonemang, och kan stödja dessa både i tidigare forskning och i de teorier som vi grundar vår analys på.

Gällande valet av källmaterial för själva analysen och huruvida studien kan anses pålitlig eller rimlig, finns både styrkor och svagheter. Genom att använda oss av så kallat strategiskt urval har vi medvetet kunnat välja ut källor som har hög relevans för studiens syfte, vilket stärker uppsatsens reliabilitet. En svaghet är dock att studien grundats på ett relativt litet urval av källmaterial som fått representera den svenska integrationsdiskursen. Att urvalet är begränsat beror dels på tidsomfattningen av studien, dels på att det sammanlagda materialet som rör integrationsdiskursen är oändligt stort. För att öka generaliserbarheten hade det eventuellt varit önskvärt att inkludera ytterligare källor.

Vad gäller hur studiens resultat står sig i förhållande till tidigare forskning kan kort sägas att vår studie i stort sammanfaller med den forskning som tidigare gjorts inom ämnet men på basis av andra källmaterial och metoder. Enligt de SOU:rapporter gällande strukturell diskriminering, som gjorts på uppdrag av regeringen, präglas fortfarande institutioner, lagstiftning, normer och etablerade värderingar i det svenska samhället av formella och informella makthierarkier. Sveriges strategier för integration har därför kritiserats för att vara präglade av ”vi och dom”-tänkande och en okritisk uppdelning i kategorier som ”svenskar” och ”invandrare”. Med detta som utgångspunkt kan vi konstatera att resultaten i vår studie stödjer denna uppfattning, då kategoriseringar genomsyrat samtliga dokument.

Vidare framgår i flera SOU:rapporter och andra studier, att trots att integration enligt regeringen *inte* är en fråga enbart om och för de så kallade ”invandrarna”, har integrationspolitiken sedan mitten av 1970-talet, fram till idag, främst handlat om etnisk integration, snarare än om integration för alla, vilket också är framträdande i vår studie. De strategier och åtgärder som nämnts för att få bukt med integrationen i de dokument som analyserats är, utan undantag, riktade mot gruppen ”invandrare”, ”nyanlända” och ”utrikes födda.”

Vad gäller studiens betydelse för samhället och forskningen, visar diskursanalysens slutsatser tendenser på att den svenska integrationsdiskursen, bland annat genom fokuseringen på etnisk integration, kollektivisering av ”invandrare” och frånvaron av ett intersektionellt perspektiv, bidrar till reproduktionen av ”vi och dom”-tänkande och ”andrefiering” av personer med invandrarbakgrund i det svenska samhället. Det finns förvisso ett ganska stort utbud av forskning som pekar på att strukturell diskriminering och ”vi och dom”-tänkande förekommer och präglar det svenska samhället och integrationspolitiken. Resultaten av denna studie tydliggör dock exempel för hur denna ”andrefiering” och åtskiljning i ”vi” och ”dom” kan se ut i den officiella diskursen, och hur omedvetna antaganden och dolda maktförhållanden påverkar sättet vi uttrycker oss på.

Vidare visar resultaten av vår studie också tydliga exempel på hur ett intersektionellt perspektiv i många fall är helt utelämnat i den politiska diskursen gällande integration. Om myndigheternas mål verkligen är ett integrerat och jämställt samhälle, väcks oundvikligen frågan om varför man för en integrationspolitik som förutsätter kategoriseringar, som ”svenskar” och ”invandrare” och inte tar hänsyn till ett intersektionellt perspektiv som enligt rådande forskning, både kan synliggöra och destabilisera diskriminerande strukturer. Om integrationsstrategier, trots den uttalade önskan att skapa ett integrerat samhälle, i verkligheten faktiskt verkar i motsatt riktning, det vill säga segregering istället för integrering, blir de mål och visioner som integrationspolitiken utgår ifrån, i princip omöjliga. Med detta som bakgrund argumenterar vi för att vidare forskning kring hur integrationsdiskursen bidrar till reproduktionen av ”vi” och ”dom” och ”andrefieringen” av utlandsfödda i det svenska inte bara är önskvärt, utan nödvändig, för att skapa medvetenhet och förståelse för de dolda maktstrukturer som i hög utsträckning påverkar klimatet i det svenska samhället idag. Trots flera revideringar och förändringar av den svenska integrationspolitiken tycks dessa förändringar vara av minimal karaktär, som snarare kan karaktäriseras som symboliska än den grundliga reformering av politiken som verkar behövas. I det stora hela är därför dagens integrationspolitik, med några obetydliga undantag, densamma som den invandringspolitik och konformitetstänkande som fördes på 1970-talet och som uttryckligen dömts ut av såväl forskare som ansvariga myndigheter. Resultatet är välbekant, gång på gång har myndigheterna misslyckats med sitt uppdrag. I flera av de dokument vi analyserat inleds diskussionerna med en relativt självkritisk inställning till den integrationspolitik som förs, men denna kritik kommer successivt ofta i skymundan, och diskussionen övergår i flera fall till att ”skuldbelägga” eller ”misstänkliggöra” gruppen ”invandrare” för brister i integrationsprocessen. Anmärkningsvärt är också att trots att

omfattande utredningar gällande makt, integration och strukturell diskriminering gjorts på uppdrag av regeringen, där 120 framstående forskare varit eniga, verkar ingen större hänsyn tas till dessa rapporter.

Samhället ser inte ut på samma sätt idag, som det gjort tidigare. Det går inte längre att stödja välfärdsstatens upprätthållande på idéer om "folkhemmet" och den homogena nationalstaten, där befolkningen känner samhörighet baserat på samma språk, samma kultur, samma seder och värderingar. Det borde ligga i varje regerings intresse att bryta ner de makthierarkier och ojämlikheter som bromsar upp integrationsprocessen, och därmed också hotar välfärdsstatens överlevnad. Det är dags att myndigheter tar sitt ansvar och adresserar problemen i grunden, inte bara på pappret. Det räcker inte med att vara självkritisk och efterklok om man ändå fortsätter i samma upptrampade hjulspår som tidigare. Vi anser det nödvändigt att genom vidare forskning och belysning av de mekanismer som ligger bakom upprätthållandet av traditionella makthierarkier präglade av "vi och dom"-tänkande skapa opinion och påtryckningar på ansvariga myndigheter och beslutsfattare. Detta för att i framtiden kunna möjliggöra för de grundläggande och nödvändiga förändringar av svensk politik som behövs för att kunna upprätthålla välfärdsstaten och skapa ett samhälle som i praktiken, inte bara på papperet, erbjuder *lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnicitet, kön, klass och sexualitet*.

LITTERATURFÖRTECKNING

Tryckta källor:

- Backman, J. (1998). *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur.
- Berger, P. & Luckmann, T. *The Social Construction of Reality*. London: Penguin
- Brady, P, (1989). *Americans in Sweden. An Assimilation Study*. Sociologiska institutionen, Uppsala universitet.
- Burns, T. R. (2005) *Institutionell diskriminering: Makt, kultur och kontroll över invandrades livsvillkor*. Helsinki printing (earlier version in English presented at the International Institute of Sociology, World Congress, Stockholm,).
- Chouliaraki, Lilie & Fairclough, Norman (1999). *Discourse in late modernity: Rethinking critical discourse analysis*. Edinburgh: Edinburgh Univ. Press.
- Collins Hill, P (2000). *Black Feminist Thought*. New York: Routledge, 2000
- Connell, R.W (2006). *Om Genus*. Uddevalla: MediaPrint Uddevalla AB
- Cornell, S och Hartmann, D (2007). *Ethnicity and Race. Making Identities in a Changing World*. Kalifornien: SAGE Publications Ltd.
- De los Reyes, P. (2001) *Mångfald och differentiering. Diskurs, olikhet och normbildning inom svensk forskning och samhällsdebatt*. ALI/SALTSA. Stockholm: Arbetslivsinstitutet.
- De los Reyes, P., Molina, I., & Mulinari, D. (Red). (2002). *Maktens (o)lika förklädnader – kön, klass och etnicitet i det postkoloniala Sverige*. Stockholm: Atlas.
- De los Reyes, P., & Mulinari, D. (2005). *Intersektionalitet - Kritiska reflektioner över (o)jämlighetens landskap*. Malmö: Liber.
- Diaz, J. A. (1997) *Primärintegration och bidragsberoende. Studie av integration och tidigt bidragsberoende inom det kommunala flyktingmottagandet. Norrköping: Statens invandrarverk*.
- Diaz, J.A. (1993) *Choosing integration. A theoretical and empirical study of the process of integration of immigrants in Sweden*. Doktorsavhandling. Sociologiska institutionen, Uppsala universitet.
- Fairclough, Norman (1992). *Discourse and social change*. Cambridge: Polity.
- Foucault, M.(1972)*Archaeology of knowledge*. New York: Pantheon.
- Foucault, M. (1977) *Discipline and Punish*. New York: Pantheon.
- Gramsci, A. (1998) *Cuadernos de la Carcel I. Notas sobre Maquiavelo, sobre politica y sobre el estado moderno*. Mexico: Juan Pablo Editor.

- Graneheim, U. H., & Lundman, B. (2004). Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Education Today*, 24(2), 105-112. Artikeln är hämtad från: <http://sv.wikipedia.org/wiki/Inneh%C3%A5llsanalys>
- Hilte, Mats, *Avvikande Beteende : En Sociologisk Introduktion*, Uppsala: Studentlitteratur
- Kamali, M (2002). *Kulturkompetens i socialt arbete*. Stockholm: Carlssons Bokförlag.
- Kamali, M, (2004). *Distorted Integration* Uppsala: Universitetsstryckeriet
- Kamali, M (2008). *Racial Discrimination*. United Kingdom: Taylor & Francis Ltd
- Laclau, E. & Mouffe, C. (1985). *Hegemony & Socialist Strategy. Towards a Radical Democratic Politics*. London & New York: Verso.
- Miles, R. (1993). 'The Articulation of Racism and Nationalism: Reflections on European history', in Wrench & Solomos.
- Mohanty, C T (2007). *Feminsim utan gränser: avkoloniserad teori, praktiserad solidaritet*. Stockholm: Tankekraft
- Payne, M. (2002) *Modern teoribildning I Socialt Arbete*. Stockholm: Natur och Kultur
- Sernhede, O. (2006) *Alienation is my Nation*. Stockholm: Ordfront
- Svanberg, I & Tydén, M (1998). *Tusen år av invandring*. Stockholm: Dialogos Förlag Ab
- Svanberg, I. & Tydén, M. (1999) *I nationalismens bakvatten. Om minoritet, etnicitet och rasism*. Lund: Studentlitteratur.
- Van Dijk, T. A. (1993) *Analyzing racism through discourse analysis. Some methodological reflections*. In: J. Stanfield (Ed.), *Race and ethnicity in Research Methods* . (pp. 92-134). Newbury Park, CA: Sage, 1993.
- Van Dijk, T. A. (1993). *Elite discourse and racism*. Newbury Park, CA: Sage
- Van Dijk, T. A. (2000) *Ideologies, racism, discourse: Debates on immigration and ethnic issues*. In: Jessika ter Wal & Maykel Verkuyten (Eds.), *Comparative perspectives on racism*. (pp. 91-116). Aldershot etc.: Ashgate, 2000.
- Van Dijk, T, A. (1997). *Political Discourse and Racism: Describing Others in Western Parliaments* In S. H. Riggins (Ed.), *The Language and Politics of Exclusion. Others in Discourse*. (pp. 31-64). Thousand Oaks, CA: -Sage,.1997
- Van Dijk, T. A. (2000). *Reality and Racism: On analyzing parliamentary debates on immigration*. In Guido Zurstiege (Hrsg.), *Festschrift. Für die Wirklichkeit (=Festschrift for Siegfried Schmidt)*. (pp. 211-226). Wiesbaden: Westdeutscher Verlag, 2000.

Westin, C. (red.). (2001). Mångfald som vision och praktik. Utvärdering av sex företag och organisationer. Integrationsverkets rapportserie 2001:05. Trelleborg: Berlings Skogs AB

Wieviorka, M. (1995). *The Arena of Racism*. London: Sage

Winther Jorgensen, M. et. al. (2000) *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur

Rapporter:

Ds 2000: 43 (2000) *Begreppet invandrare – Användningen i myndigheters verksamheter*. Regeringskansliet, Kulturdepartementet.

SOU 2005:41. (Juni 2005) *Bortom Vi och Dom - Teoretiska reflektioner om makt, integration och strukturell diskriminering*. Integrations- och jämställdhetsdepartementet

SOU 2005:56. (Juni, 2005) *Det blågula glashuset*. Integrations- och jämställdhetsdepartementet

SOU 2005:69. (Augusti, 2005) *Sverige inifrån - Röster om etnisk diskriminering, Statens offentliga utredningar*. Integrations- och jämställdhetsdepartementet

SOU 2006:40 (April 2006) *Utbildningens dilemma Demokratiska ideal och andrafierande praxis*. Integrations- och jämställdhetsdepartementet

SOU 2006:52. (Maj, 2006) *Diskrimineringens retorik - En studie av svenska valrörelser 1988-2002*. Integrations- och jämställdhetsdepartementet

SOU 2006:73. (Juli 2006) *Den segregerande integrationen*. Integrations- och jämställdhetsdepartementet

SOU 2006:79. (Augusti, 2006) *Integrationens svarta bok. Agenda för jämlikhet och social sammanhållning*. Integrations- och jämställdhetsdepartementet

Internetkällor:

Dagens Nyheter: www.dn.se
<http://www.regeringen.se/sb/d/7617/a/98322>

Länsstyrelsen: www.lansstyrelsen.se
<http://www.lansstyrelsen.se/lst/sv/amnen/Integration/>

Regeringen: www.regeringen.se
<http://www.regeringen.se/sb/d/2279/a/12606>
<http://www.regeringen.se/sb/d/11041>
<http://www.regeringen.se/sb/d/7613/a/82454>
<http://www.regeringen.se/sb/d/10099/a/114858>

Statistiska centralbyrån: www.scb.se
http://www.scb.se/templates/Listning2____223683.asp

Svenska Dagbladet: www.Svd.se

<http://www.regeringen.se/sb/d/10100/a/112204>

<http://www.temaasyl.se/Documents/Statistik/Fickfakta%20Statistik%20om%20integration%202006.pdf>